

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه اصفهان
معاونت پژوهش و فناوری

شیوه نگارش پایان نامه کارشناسی ارشد و رساله دکتری

تهیه و تنظیم
مدیریت امور پژوهشی
آذر ۱۴۰۱

به منظور آشنایی و آگاهی دانشجویان گرامی با نحوه نگارش و چگونگی تدوین و تنظیم پایان نامه / رساله، و ایجاد همسانی حداکثری گروه‌های آموزشی گوناگون دانشگاه در این باره، شیوه‌نامه پیش رو تدوین یافته و رعایت آن از آغاز سال ۱۴۰۲ ضروری است. مسئولیت نظارت بر حسن اجرای مفاد این شیوه‌نامه بر عهده معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه است.

الف) آیین نگارش و ویرایش در نرم‌افزار «Microsoft Word»

• پیش از ذکر موارد نگارشی و ویرایشی یادکرد این نکته ضروری است که زبان پایان‌نامه / رساله فارسی است. در گروه‌های زبان و ادبیات انگلیسی، عربی، و فرانسه بنا به درخواست کتبی دانشجو همراه با ذکر دلایل توجیهی و موافقت شورای گروه، می‌توان پایان‌نامه / رساله را به زبان رشته نوشته و در این صورت دانشجو باید چکیده‌ای مبسوط - به شرحی که در پیوست‌ها خواهد آمد - به زبان فارسی بنویسد و در بخش پیوست‌های پایان‌نامه / رساله بیاورد از دیگر سو دانشجویان این رشته‌ها چنانچه پایان‌نامه / رساله خود را به زبان فارسی بنویسند، باید چکیده‌ای مبسوط به زبان رشته خود نوشته، در بخش پیوست‌های پایان‌نامه / رساله بیاورند .

۱. علائم سجاوندی (، / ؛ / : / ؟ / ! / .) بدون فاصله با کلمه قبل، و با یک فاصله (space) با کلمه بعد نوشته می‌شود.

۲. معمولاً در پایان عبارت‌هایی که جمله نیستند، نقطه قرار نمی‌گیرد. بنا بر این مثلاً در بخش کلیدواژه‌های ذیل چکیده، پس از هر کلیدواژه نشانه درنگ‌نما (ویرگول / کاما) قرار می‌گیرد ولی آخرین کلیدواژه بدون علامت رها می‌شود.

۳. برای آنکه خط فاصله (-) روی خط زمینه قرار گیرد، از ترکیب کلیدهای «Shift» و «J» استفاده شود.

۴. بین علائم کمانک‌ها، قلاب‌ها، و گیومه‌ها با کلمات درونشان نباید فاصله‌ای باشد ولی با کلمات بیرون (قبل و بعد) یک فاصله (space) رعایت شود.

۵. باید در حروف چینی دقت کرد که اگر حروف منفصل از ما بعد (ا، آ، د، ذ، ر، ز، ژ، و، ه، ه) در پایان کلمه‌ای قرار گرفته، حتماً با کلمه بعد یک فاصله («space») داشته باشد.

۶. بین جمله‌های پیاپی پس از فعل جمله یا باید حرف عطفی باشد و یا یکی از علائم سجاوندی (غالباً ویرگول یا نقطه ویرگول یا نقطه) قرار گیرد و نباید بدون علامت رها شود؛ مگر اینکه حرف «که» مذکور یا مقدر باشد. نیز به هیچ روی حرف «را» پس از فعل قرار نمی‌گیرد.

۷. در نوشته‌های فارسی واو حتماً با کلمه بعد فاصله دارد ولی در نوشته‌های عربی، انواع «واو» (عاطفه، حالیه، استثنافیه و ...) به کلمه پس از خود می‌چسبند، هرچند با کلمه پیش از خود فاصله دارد.

۸. دستور خط فرهنگستان زبان فارسی در نگارش همزه رعایت شود، مانند تاثیر: تأثیر / موسسه: مؤسسه / مسأله: مسئله / مسؤول: مسئول / پائین: پایین / نمائید: نمایند.
۹. در نوشته‌های فارسی کلمه با «ا» و «إ» شروع نمی‌شود. در همه این موارد الف ساده (ا) درج می‌شود.
۱۰. به هنگام نگارش یا نقل عبارات عربی باید در کتابت الف مقصوره (ی)، یای منقوطة (ی)، تـای مربوطه (ة)، همزه وصل (ا)، همزه قطع مفتوح و مضموم (أ)، همزه قطع مکسور (إ)، کاف بدون سرکش پایان کلمات (ك) دقت لازم به عمل آید.
۱۱. در نوشته‌های فارسی یای منقوطة (ی) نداریم و همه به صورت «ی» نوشته می‌شود.
۱۲. آیات قرآن ترجیحاً در دو کمانک قرار گیرد و نشانی آنها با اندازه «۱۳» بلافاصله پس از تمام شدن آیه، برابر نمونه در میان دو کمانک قرار می‌گیرد: در نوشته‌های عربی: (البقرة ۲: ۱۴۵) / در متن فارسی: (بقره ۲: ۱۴۵).
۱۳. در صورتی که متن عربی آیه، حدیث، بیت، جمله مثل‌گونه در پایان‌نامه / رساله استفاده شود، حرکت‌گذاری کامل آن ضروری است؛ به دیگر سخن، در این عبارات هیچ حرفی (به جز حروف والی) نباید بدون حرکت (ـَـ، ـِـ، ـُـ) یا سکون (ـِـ) باقی بماند. نیز در قافیۀ ابیات، تنوین فتح حرف روی به شکل الف (ا)، و تنوین کسر و ضم به شکل حرکت تنها (ـِـ) درج می‌شود.
۱۴. های غیر ملفوظ در پایان کلمه مضاف یا موصوف، به صورت «ة» نوشته می‌شود. از شکل‌های «هـی» و «ه» احتراز شود.
۱۵. در نوشته‌های فارسی، ذکر نشانه «ش» بعد از سال هجری شمسی ضرورت ندارد، بر خلاف نشانه‌های «ق» و «م» برای هجری قمری و میلادی که ذکرشان لازم است. در نوشته‌های عربی برای هجری قمری علامت اختصاری «ه»، برای هجری شمسی: «هـش»، و برای میلادی همان «م» ذکر می‌شود. این علائم هیچ فاصله‌ای با عدد پیش از خود ندارند.
۱۶. حتی المقدور در میانه متن فارسی / عربی، از معادل‌های فارسی / عربی کلمات خارجی - و نه ضبط لاتین آنها - استفاده شود.
۱۷. اصل لاتین نام‌های خاص و وام‌واژه‌ها (اصطلاحات علمی و فنی وارداتی) در اولین بار استفاده در متن، به صورت پانویس (فقط برای یک بار) در صفحه مربوط درج می‌شود. حتی المقدور از به کار بردن چنین واژه‌هایی با الفبای انگلیسی در متن فارسی یا عربی احتراز شود. نیز اصل فارسی یا عربی نام‌های خاص و وام‌واژه‌هایی که در متن‌های انگلیسی و فرانسه به کار رفته، به صورت زیرنویس (فقط برای یک بار) در صفحه مربوط درج می‌شود.

۱۸. پس از یکایک نقل قول‌های مستقیم و غیر مستقیم باید به مأخذ مربوط ارجاع داده شود؛ به دیگر سخن هیچ نقل قولی چه مستقیم باشد و چه دریافت دانشجو از مطالب دیگران باشد، نباید بدون ارجاع رها شود.
۱۹. علائم سجاوندی پایان جمله‌ها پس از ارجاع درون‌متنی قرار می‌گیرد؛ به دیگر سخن پیش از کمانک ارجاع هیچ علامت سجاوندی نباید باشد.
۲۰. ارجاع به شکل‌ها، جدول‌ها و فرمول‌ها در متن با ذکر شماره آنها صورت می‌گیرد.
۲۱. پانویست‌های توضیحی معمولاً به آخر فصل (به صورت پی‌نوشت) منتقل می‌شود.
۲۲. شماره پانویست / پی‌نوشت در متن باید قبل از نقطه پایانی جمله و اصولاً قبل از هر یک از علائم سجاوندی قرار گیرد، مگر آنکه پانویست / پی‌نوشت مربوط به کل جمله در نقل قول مستقیم باشد که در این صورت، شماره یادشده بلافاصله پس از گیومه قرار می‌گیرد. این شماره‌ها معمولاً به صورت ریز در بالای خط زمینه و سمت چپ آخرین حرف کلمه قرار می‌گیرد.
۲۳. ارجاعات درون‌متنی و مشخصات کتاب‌شناختی کتاب‌نامه / منابع و مأخذ باید بر اساس یکی از نظام‌های معتبر بین‌المللی ارجاع و استناد صورت بگیرد. این نظام را گروه آموزشی مربوط تعیین می‌نماید و پس از تصویب در شورای پژوهشی دانشگاه قابل اجراست. معمولاً در رشته‌های علوم پایه و مهندسی نظام « ACS, IEEE »، و در رشته‌های علوم انسانی و متن‌محور نظام « APA, MLA » به کار گرفته می‌شود.
۲۴. برای یکسان‌سازی ارجاعات و تدوین کتاب‌نامه می‌توان از نرم‌افزارهایی مثل End note و یا Reference manager استفاده کرد.
۲۵. به هر روی در کتاب‌نامه باید اطلاعات کتاب‌شناختی زیر به ترتیبی که نظام استناد انتخابی مشخص کرده ذکر شود:
- کتاب: نام خانوادگی یا اسم اشهر نویسنده، نام نویسنده؛ عنوان کتاب با خط کج / ایرانیک یا ایتالیک (Italic)؛ نام و نام خانوادگی سایر افراد دخیل (مانند محقق، مترجم، ویراستار و...)؛ نوبت چاپ؛ محل نشر؛ نام ناشر؛ تاریخ نشر.
- مقاله: نام خانوادگی یا اسم اشهر نویسنده، نام؛ عنوان مقاله در گیومه، نام مجله با خط کج / ایرانیک یا ایتالیک (Italic)؛ شماره سال یا دوره، شماره مجله، نام فصل سال، سال انتشار، شماره صفحه آغاز و پایان مقاله.
۲۶. در متن رساله و نیز ارجاعات و کتاب‌نامه، عناوین، القاب، و درجات تحصیلی - مانند آیت الله، علامه، استاد، دکتر - از آغاز نام اشخاص و مؤلفان حذف می‌شود. برای تشخیص اسم اشهر نویسندگان باید به کتاب فهرست مستند اسامی مشاهیر و مؤلفان یا پایگاه کتابخانه ملی ایران مراجعه کرد.
۲۷. در اطلاعات کتاب‌شناختی به هنگام ذکر نام ناشر، کلمه «انتشارات» ضرورت ندارد. نیز به جای «صص» تنها «ص» کفایت می‌کند.

۲۸. در متن فارسی باید میان اجزای کلمات مرکب و نیز کلمات شبه مرکب زیر تنها نیم فاصله - و نه یک فاصله کامل (space) - قرار گیرد:

- الف - بین مفرد و «ها» در جمع‌ها، مثل «کتاب‌ها»، به استثنای کلمه «آنها»؛
 ب - بین صفت و «تر» یا «ترین» در صفت‌های تفضیلی، مثل «کامل‌تر» و «بزرگ‌ترین»، با استثنای کلمه‌های «بیشتر» و «کمتر»؛
 ج - بین «می» یا «نمی» و اصل فعل در فعل‌های ماضی استمراری و مضارع اخباری مثبت و منفی، مثل «می‌شود» و «نمی‌نوشت»؛
 د - بین‌های غیر ملفوظ و پسوند‌های «ام»، «ای»، «ایم»، «اید»، «اند»، «دار»، «زار»، «مند» و ...، مثل «رفته‌ام»، «نامه‌ای»، «جامه‌دار»، «لاله‌زار»، «علاقه‌مند».

۲۹. دستور تنظیم صفحه کلید برای استفاده از نیم فاصله به شرح زیر است:

دستور نیم فاصله

در صفحه کلیدها معمولا دکمه «Ctrl» و «-» به طور پیش فرض برای نیم فاصله در نظر گرفته شده است، جز این که اگر کلمه پیش از نیم فاصله در پایان سطر قرار گیرد، خط تیره‌ای پس از آن نمایش داده می‌شود و پسوند کلمه در آغاز سطر بعد نگاشته می‌شود. در برخی از صفحه کلیدها نیز دکمه ترکیبی «Shift» و «Space» برای همین منظور طراحی شده، مشکل یادشده را هم ندارد. در غیر این صورت برای تنظیم این برنامه باید مراحل زیر را انجام دهید:

- از منوی «Insert» گزینه «Symbol» را فعال کنید.
- سپس گزینه «Special Characters» را در بالای پنجره فعال کنید.
- گزینه «No-Width Optional Break» را از میان لیست «Character»ها انتخاب کرده و سپس دکمه «Shortcut Key» را فشار دهید تا پنجره «Customize Keyboard» باز شود.
- در پنجره «Customize Keyboard» مکان نما را در پنجره «Press new shortcut key» قرار داده، دو دکمه «Ctrl» و «Space» را با هم فشار دهید.
- دکمه «Assign» را در آخرین مرحله فعال کنید.
- اکنون از امکان استفاده از دو دکمه «Ctrl» و «Space» را برای کم کردن فاصله میان کلمات برخوردارید.

۳۰. همه ابیات در جدول‌های سه ستونه مطابق نمونه قرار گیرد:

مصراع اول بیت (x سانتیمتر)	۱ cm	مصراع دوم بیت (x سانتیمتر)
وقتی حالت متن روی «Justify» است، پس از آخرین حرف مصراع، «Shift» و «Enter» را بزنید.		وقتی حالت متن روی «Justify» است، پس از آخرین حرف مصراع، «Shift» و «Enter» را بزنید.

نیز:

- بهتر است برای پیوستگی کلمات در بیت از گزینه «Justify low» استفاده کرد.
  - در پایان حتما کادر جدول‌ها بی‌رنگ شود.
  - بین هر بیت با بیت بعد - چنانچه قافیه تغییر کند - یک ستاره (*) وسط چین درج شود.
- نمونه جدول ابیات:

دوش می آمد و رخساره بر افروخته بود	تا کجا باز دلِ غم زده ای سوخته بود
------------------------------------	------------------------------------

قِفَا نَبْكِ مِنْ ذِكْرِي حَبِيبٍ وَمَنْزِلٍ	بِسْقَطِ اللّوِي بَيْنَ الدَّخُولِ فَحَوَمَلِ
--	---

ب) صفحه آرایی

- متن پایان نامه / رساله روی صفحاتی با ابعاد «۲۹/۷ × ۲۱» (قطع A۴) با نرم افزار وُرد (Microsoft Word) یا هر نرم افزاری که به پی دی اف (PDF) قابل تبدیل باشد، نگاشته می شود.
- نام قلم IRNazanin در بخش های گوناگون همه پایان نامه / رساله ها و همه متن ها - به زبان فارسی و برای زبان عربی Linotype Lotus و برای زبان انگلیسی و فرانسه Times New Roman باشد - به شرح زیر است:

زبان فارسی (IRNazanin) و زبان عربی (Linotype Lotus)

ردیف	موقعیت استفاده از قلم	اندازه (Size)	نوع (Style)
۱	چکیده (شامل کلمه «چکیده» و کلمه «کلیدواژهها»)	۱۳	سیاه (Bold)
۲	متن چکیده و کلیدواژهها	۱۳	عادی (Regular)
۳	عناوین فهرست های پیش از متن، و دو کلمه «عنوان - صفحه»	۱۳	سیاه (Bold)
۴	فهرست های پیش از متن (مطالب، شکل ها و جدول ها)	۱۳	عادی (Regular)
۵	سرفصل ها (عناوین اصلی فصل ها)	۱۵	سیاه (Bold)
۶	زیرفصل ۱ (عنوان فرعی ۱)	۱۴	سیاه (Bold)
۷	زیرفصل ۲ (عنوان فرعی ۲)	۱۳	سیاه (Bold)
۸	زیرفصل ۳ و بیشتر	۱۳	سیاه (Bold)
۹	متن اصلی	۱۳	عادی (Regular)
۱۰	ارجاعات درون متنی	۱۳	عادی (Regular)
۱۱	پانویس	۱۱	عادی (Regular)
۱۲	عناوین شکل ها و جدول ها	۱۲	سیاه (Bold)
۱۳	متن جدول ها	۱۲	عادی (Regular)
۱۴	عناوین فهرست های پس از متن (منابع و مأخذ)	۱۳	سیاه (Bold)
۱۵	فهرست های پس از متن (منابع و مأخذ)	۱۲	عادی (Regular)
۱۶	عناوین پیوست های حروف چینی شده	۱۳	سیاه (Bold)
۱۷	متن پیوست ها	۱۳	عادی (Regular)

کلمه Abstract و Keywords	۱۳	سیاه (Bold)	۱۸
Abstract	۱۲	عادی (Regular)	۱۹

زبان انگلیسی و فرانسه Times New Roman

ردیف	موقعیت استفاده از قلم	اندازه (Size)	نوع (Style)
۱	در Abstract, کلمه Abstract و Keywords	۱۳	سیاه (Bold)
۲	Abstract	۱۲	عادی (Regular)
۳	عناوین فهرست‌های پیش از متن، و دو کلمه «عنوان - صفحه»	۱۲	سیاه (Bold)
۴	فهرست‌های پیش از متن (مطالب، شکل‌ها و جدول‌ها)	۱۲	عادی (Regular)
۵	سرفصل‌ها (عناوین اصلی فصل‌ها)	۱۴	سیاه (Bold)
۶	زیرفصل ۱ (عنوان فرعی ۱)	۱۳	سیاه (Bold)
۷	زیرفصل ۲ (عنوان فرعی ۲)	۱۲	سیاه (Bold)
۸	زیرفصل ۳ و بیشتر	۱۲	سیاه (Bold)
۹	متن اصلی	۱۲	عادی (Regular)
۱۰	ارجاعات درون‌متنی	۱۲	عادی (Regular)
۱۱	پانویس	۱۰	عادی (Regular)
۱۲	عناوین شکل‌ها و جدول‌ها	۱۱	سیاه (Bold)
۱۳	متن جدول‌ها	۱۱	عادی (Regular)
۱۴	عناوین فهرست‌های پس از متن (منابع و مأخذ)	۱۲	سیاه (Bold)
۱۵	فهرست‌های پس از متن (منابع و مأخذ)	۱۱	عادی (Regular)
۱۶	عناوین پیوست‌های حروف چینی شده	۱۲	سیاه (Bold)
۱۷	متن پیوست‌ها	۱۲	عادی (Regular)
۱۸	چکیده فارسی (شامل کلمه «چکیده» و کلمه «کلیدواژه‌ها»)	۱۴	سیاه (Bold)
۱۹	متن چکیده فارسی و کلیدواژه‌ها	۱۳	عادی (Regular)

۳. اندازه و نوع قلم در بخش‌های دیگر از جمله صفحات آغازین مطابق قالبی است که در پایان این شیوه‌نامه خواهد آمد.
۴. حاشیه صفحات از طرفین (راست و چپ) برابر $3/5$ سانتی‌متر ($1/4$ اینچ)، و از بالا و پایین 3 سانتی‌متر ($1/2$ اینچ) باشد.
۵. در تدوین صفحات پایان‌نامه از هیچ‌گونه کادر تزئینی و تذهیب استفاده نمی‌شود.
۶. فاصله سطرها در سرتاسر پایان‌نامه / رساله‌های فارسی و غیر فارسی برابر تک خط (Single Line) باشد.
۷. صفحات آغازین از فهرست مطالب تا اول متن اصلی به صورت الفبایی (برای پایان‌نامه / رساله‌های فارسی با الفبای فارسی، و برای پایان‌نامه / رساله‌های غیر فارسی با الفبای همان زبان) شماره‌گذاری می‌شود.
۸. صفحات متن اصلی پایان‌نامه / رساله با عدد از شماره ۱) شماره‌گذاری می‌شود ولی در صفحات نخست هر فصل شماره صفحه ذکر نمی‌شود، هر چند به حساب می‌آید.
۹. صفحه اول یکایک بخش‌های سیزده‌گانه پیش از متن و نیز فصل‌های متن، و هم چنین هر کدام از بخش‌های پس از متن، در صفحات فرد قرار می‌گیرد.
۱۰. شماره صفحات متن - چه با حروف باشد و چه با عدد - در پایین صفحات به صورت وسط‌چین قرار می‌گیرد.
۱۱. عناوین فصل‌ها در سطر هفتم و هشتم (برای نمونه عبارت فصل سوم در سطر هفتم، و نام فصل در سطر هشتم قرار می‌گیرد)، به صورت چپ‌چین در پایان‌نامه / رساله‌های فارسی و عربی، و به صورت راست‌چین در پایان‌نامه / رساله‌های انگلیسی و فرانسه نگاشته می‌شود. بین عنوان فصل و متن، یک سطر فاصله لازم است؛ یعنی متن در صفحات نخست هر فصل از سطر دهم شروع می‌شود.
۱۲. فصل‌ها و زیرفصل‌ها به عدد شماره‌گذاری می‌شود، به طوری که شماره فصل در سمت راست، و شماره بخش‌های فرعی به ترتیب در سمت چپ آن قرار می‌گیرد. بنا بر این نمونه:
 ۳-۲. بیان‌کننده فصل ۳ و زیربخش ۲ است.
 ۳-۲-۴. بیان‌کننده فصل ۳ از بخش ۲ و زیربخش ۴ است.
۱۳. عناوین فصل‌ها و زیرفصل‌ها و اولین بند (= پاراگراف) زیر آنها نباید تورفتگی داشته باشد ولی ابتدای هر بند بعدی با « $0/5$ » سانتی‌متر تورفتگی شروع شود.
۱۴. در تنظیم سطور هر بند دقت شود که آغاز و پایان سطرها (به استثنای آغاز سطر اول که تورفتگی دارد و پایان سطر آخر که ممکن است جمله در آن، در وسط سطر تمام شود) در یک راستا قرار گرفته باشند. به دیگر سخن سطرها هم‌اندازه و هم‌تراز باشند. برای این کار در نوار بالا بخش پاراگراف

(Paragraph)، علامت تراز از دو طرف (Justify) انتخاب شود و نه راست‌چین یا چپ‌چین یا وسط‌چین!

۱۵. همه شکل‌ها (تصویرها، نمودارها، منحنی‌ها) و جدول‌ها باید با کیفیت مناسب تهیه شوند. به گونه‌ای که صورت چاپ شده آنها از وضوح کافی برخوردار باشد. نیز همه شکلها و جدول‌ها باید به ترتیب قرار گرفتن در هر فصل شماره‌گذاری شوند؛ برای مثال جدول‌های فصل ۲ به صورت جدول ۱-۲ و ۲-۲ و ...، و جدول‌های فصل ۳ به صورت جدول ۱-۳ و ۲-۳ و ... ذکر می‌شود. شماره و عنوان جدول‌ها در بالای آنها، و شماره و عنوان شکل‌ها در زیر آنها نگاشته می‌شود. چنانچه جدول یا شکلی از جایی گرفته شده باشد، مأخذ آن به صورت ارجاع درون‌متنی در پایان عنوان جدول یا شکل ذکر می‌شود.

۱۶. جدول‌هایی که در راستای طولی صفحه تنظیم می‌شود، باید طوری قرار گیرد که متن بالای آنها در سمت عطف پایان‌نامه / رساله واقع شود. همچنین شکل‌هایی که در راستای طولی صفحه تنظیم می‌شود، باید طوری قرار گیرد که متن پایین آنها در سمت لبه بیرونی صفحات واقع شود. شکل‌ها و جدول‌ها حتی المقدور داخل متن و در نزدیک‌ترین فاصله به متن مربوط قرار گیرد.

۱۷. روابط ریاضی و فرمول‌ها در هر فصل جداگانه و به ترتیب قرار گرفتن در متن شماره‌گذاری می‌شود، به طوری که نخست شماره رابطه یا فرمول و سپس شماره فصل می‌آید و اصل رابطه در سطر بعد نگاشته می‌شود؛ بنا بر این نمونه:

فرمول / رابطه شماره ۲-۵:

$$F=ma$$

بیان‌کننده از فصل دوم فرمول پنجم است.

۱۸. نیم‌خط فاصل میان متن و پانوش، برای پانوش‌های فارسی و عربی در سمت راست صفحه، و برای پانوش‌های لاتین در سمت چپ صفحه قرار می‌گیرد.

۱۹. در زیرنویس شماره‌های پانوش‌ها باید روی خط زمینه قرار گیرد. برای این کار، در پایان نگارش پایان‌نامه / رساله، کل پانوش‌ها را یک‌جا بلوکه (Drag) کنید و پس از کلیک راست، گزینه «Font» را انتخاب کنید و سپس تیک کنار دو گزینه «Superscript» و «Subscript» را بر دارید و «Ok» را کلیک کنید.

ج) فصل‌بندی متن اصلی

با اذعان به تفاوت ماهوی یا روشی در رشته‌های دانشگاهی و تأکید بر این که کمیت و کیفیت فصول پایان‌نامه / رساله به فراخور موضوع آن تعیین می‌شود، نمونه پیشنهادی ساختاری که با بیشتر پایان‌نامه / رساله‌ها قابلیت تطبیق دارد، به شرح زیر ارائه می‌شود ولی پیش از آن، یادآوری چند نکته در باره نگارش چکیده ضروری می‌نماید:

● چکیده؛

چکیده به طور مختصر شامل تعریف مسأله، هدف تحقیق، روش تحقیق و مهم‌ترین یافته‌ها و نتیجه‌گیری است. و چکیده و واژگان کلیدی در یک صفحه فراهم می‌آید. در چکیده از ارجاع به منابع و اشاره به جداول و نمودارها و همچنین ذکر روابط ریاضی، بیان تاریخچه و تعریف مسئله اجتناب می‌شود ناگفته نماند که چکیده مبسوط ساز و کاری دیگری دارد. در مواردی که پایان نامه به زبان غیر فارسی (انگلیسی، فرانسه و عربی) نوشته می‌شود باید چکیده مبسوط به زبان فارسی نوشته می‌شود و حداکثر تا ۳ صفحه است.

۱. درآمد / مقدمه (Introduction)؛

در این فصل بیان مسئله، سؤالات و اهداف پژوهش، روش اجمالی و ساختار پژوهش، و ضرورت، اهمیت و کاربرد آن ارائه می‌شود. بیان مسئله شامل دامنه، هدف، فرضیه یا سؤال، چالش، اهمیت و محدودیت‌های پژوهش است و به عبارتی در آن به پرسش‌هایی همچون: «مسئله اصلی پژوهش حاضر چیست؟» و اینکه «آیا به پیشبرد دانسته‌ها در حوزه مربوط کمکی می‌کند؟» پاسخ داده می‌شود.

۲. پیشینه پژوهش (Review of Literature)؛

دانشجو در این فصل به مثابه یک مورخ در تاریخ علم، به بررسی و گزارش تفصیلی سیر تطور و تاریخ تحول موضوع پژوهش در یک پیوستار زمانی می‌پردازد و نیز آثاری را که به طور مشخص در باره موضوع پایان‌نامه / رساله نگاشته شده، ارائه و نقد می‌کند. در ضمن این گزارش، تفاوت پژوهش (موضوع پایان‌نامه / رساله) با آثار پیشین به روشنی بیان می‌شود. این فصل نشان می‌دهد که دانشجو از تحقیقات پیشین و مرتبط با موضوع خود، چه مطالبی فرا گرفته است. نیز با گزارش تحقیقات مشابه با تحقیق فعلی، اهمیت پژوهش خود را پررنگ‌تر می‌سازد و نشان می‌دهد که در تحقیق خود قصد دارد به صورتی منطقی، پژوهش‌های محققان گذشته را پی گیرد، آنها را در شرایطی جدید تکرار کند و یا متغیر جدیدی به آن تحقیقات افزوده و به نوعی یک خلأ تحقیقاتی را با پژوهش خود پر کند.

۳. مبانی نظری پژوهش (Theoretical Foundation)؛

در این فصل چارچوب و ملاحظات نظری تحقیق بیان می‌شود. دانشجو به مثابه یک آموزگار به بیان هر نکته‌ای که خواننده برای دریافت درست و کامل فصل چهارم بدان نیاز دارد، می‌پردازد. بدین رو نظریه‌ها و مکاتب موجود در زمینه پژوهش توضیح داده می‌شود و شماری از واژه‌های تخصصی / اصطلاحات / دانش‌واژه‌ها و نیز کلیدواژه‌ها به طور مبسوط تعریف می‌شود.

● ممکن است پایان‌نامه / رساله‌ای اقتضا کند که در آن، فصل دوم پس از فصل سوم بیاید و یا این دو فصل با هم ادغام شوند.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها (Analysis of Data)؛

این فصل در واقع همان بدنه اصلی پژوهش است. نام این فصل را می‌توان از سؤال اصلی پژوهش یا عنوان پایان‌نامه / رساله بر گرفت. در آغاز این فصل به روش تحقیق پرداخته می‌شود. در گزارش روش تحقیق یا همان متدولوژی، باید - به تفصیل - مواد، ابزارها و نحوه انجام پژوهش بیان شود؛ یعنی روشن شود که پژوهشگر چگونه و از کجا نمونه‌ها و داده‌ها را فراهم آورده و برای رسیدن به نتیجه این تحقیق چه راه‌هایی را با چه ابزارهایی (پرسشنامه، مشاهده، مصاحبه، آزمایشگاه و...) آزموده است. روش پژوهش باید به صورت روشن، با جزئیات و در صورت نیاز همراه با استناد توضیح

داده شود. به عبارتی پژوهشگر باید بنویسد دقیقاً چه کاری کرده تا به نتیجه رسیده است. روش اجرای پژوهش باید به صورت مرحله‌وار بیان شود و تسلسل منطقی داشته باشد. این فصل به خواننده کمک خواهد کرد تا پژوهش را اعتبارسنجی کند و مناسب بودن روش تحقیق را برای پاسخ به سؤالات اصلی پژوهش مورد بررسی قرار دهد.

۵. یافته‌های پژوهش و نتیجه‌گیری (Results and Conclusions):

در این فصل به پاسخ تفصیلی سؤالات تحقیق پرداخته می‌شود. نخست پژوهشگر به عنوان نتیجه و محصول کاری که انجام داده، گزارش می‌کند که چه چیزی یافته یا یاد گرفته یا پدید آورده است. سپس به تفسیر و ارزشیابی نتایج می‌پردازد. به دیگر سخن گزارش نتایج خام و تجزیه و تحلیل نتایج به روش‌های مختلف در این بخش قرار می‌گیرد. تفسیر نتایج باید با مسئله و فرضیه‌های پژوهشی ارائه شده در مقدمه مرتبط باشد. تمرکز باید روی این باشد که ارزش این پژوهش نسبت به تحقیقات انجام گرفته پیشین چیست. دانشجو در بخش نتیجه‌گیری، به تعمیم یافته‌ها می‌پردازد و موارد استثناء، محدودیت‌ها و مشکلات موجود در کار و نتایج نظری و عملی یافته‌ها را بیان می‌کند. همه این نتایج باید بر اساس یافته‌های پژوهش باشد. پژوهشگر در این فصل به طور دقیق توضیح می‌دهد که تحقیقاتش در چه مواردی نتایج تحقیقات گذشته را تأیید و در چه مواردی رد می‌کند. در پایان پیشنهادهایی برای مطالعات و پژوهش‌های پسینی ارائه می‌شود.

- پایان‌نامه / رساله‌های مربوط به حوزه تصحیح و ترجمه، فصل‌بندی جداگانه‌ای دارد که در فصل سوم و چهارم «آیین‌نامه اجرایی پژوهش در پایان‌نامه‌های حوزه متن‌پژوهی (تصحیح و ترجمه)» به تفصیل بیان شده است. متن این آیین‌نامه در پیوست‌ها آمده است.

(د) پیکره‌بندی (ترتیب اجمالی بخش‌های پایان‌نامه / رساله)

متن پایان‌نامه / رساله از بخش‌های زیر تشکیل می‌شود:

۱. روی اولین برگ: نام خدا (بسم الله الرحمن الرحيم)؛
  ۲. روی دومین برگ: عنوان فارسی (دقیقاً مشابه روی جلد)؛
- برای رشته‌های زبان انگلیسی و فرانسه و زبان و ادبیات عربی اگر متن به زبان عربی باشد، صفحه‌عنوان به همان زبان نوشته می‌شود و صفحه‌عنوان انگلیسی نیز بلافاصله بعد از آن قرار می‌گیرد.
۳. صفحه منشور اخلاق (در صورت وجود)
  ۴. روی سومین برگ: اصالت اثر (مطابق متنی که خواهد آمد)؛
  ۵. روی چهارمین برگ: تصویب‌نامه فارسی با امضای استادان راهنما، مشاور، داور، و مدیر گروه و نیز مهر دانشکده؛
- برای رشته‌های زبان انگلیسی و فرانسه و زبان و ادبیات عربی اگر متن به زبان عربی باشد تصویب‌نامه انگلیسی با امضای استادان راهنما، مشاور، داور، و مدیر گروه و نیز مهر دانشکده، قرار می‌گیرد.

۶. روی پنجمین برگ: سپاسگزاری (اختیاری)؛
۷. روی ششمین برگ: اهدا یا تقدیم اثر (اختیاری)؛
۸. چکیده فارسی (شامل هدف، داده‌ها و روش انجام پژوهش، یافته‌ها و نتایج به اختصار همراه با ۳ تا ۷ کلیدواژه)؛
- برای رشته‌های ادبیات عربی (اگر متن به زبان عربی باشد)، زبان انگلیسی و فرانسه چکیده به زبان متن اصلی نوشته می‌شود
۹. فهرست مطالب: شامل عناوین اصلی و فرعی فصل‌ها، عنوان کتاب‌نامه (منابع و مآخذ) و دیگر نمایه‌ها، و عناوین پیوست‌ها؛ مثال :
- ۳-۲-۱
- سرصفحه «عنوان - صفحه» در همه صفحات فهرست مطالب الزامی است ولی عبارت «فهرست مطالب» تنها در صفحه نخست فهرست ذکر می‌شود.
۱۰. فهرست شکل‌ها (در صورت وجود): تصاویر و عکس‌ها، نمودارها، نقشه‌ها و منحنی‌ها همگی به ترتیب ذیل فهرست شکل‌ها ارائه می‌شود، مثال:
- شکل ۱-۲: نمودار ...
- شکل ۱-۳: نقشه ...
۱۱. فهرست جدول‌ها (در صورت وجود)؛
۱۲. فهرست رابطه‌ها و فرمول‌ها (در صورت وجود)؛
۱۳. فهرست علائم اختصاری و دیگر نشانه‌ها (در صورت وجود)؛
۱۴. فصل‌های متن اصلی پایان‌نامه / رساله؛
۱۵. کتاب‌نامه (منابع و مآخذ)؛
۱۶. نمایه‌ها (اختیاری)، همچون واژه‌نامه تخصصی، واژه‌یاب، نمایه نام‌های خاص؛
- در پایان‌نامه / رساله‌های مربوط به حوزه تصحیح و ترجمه، نمایه‌ها به شرحی که در آیین‌نامه اجرایی پژوهش در پایان‌نامه‌های حوزه متن‌پژوهی (تصحیح و ترجمه) آمده، الزامی است.
۱۷. پیوست‌ها (در صورت وجود)؛
۱۸. چکیده به زبان انگلیسی (Abstract)؛
- برای رشته‌های زبان انگلیسی و فرانسه و زبان و ادبیات عربی اگر متن به زبان عربی باشد چکیده به زبان فارسی نوشته می‌شود
۱۹. تصویب‌نامه با امضای استادان راهنما، مشاور، داور، و مدیر گروه و نیز مهر دانشکده، به زبان انگلیسی.

- تصویب نامه فارسی برای رشته های زبان انگلیسی و فرانسه و زبان و ادبیات عربی اگر متن به زبان عربی باشد در انتها قرار می گیرد.
- ۲۰. صفحه عنوان به زبان انگلیسی (دقیقا مشابه پشت جلد).
- برای رشته های زبان انگلیسی و فرانسه و زبان و ادبیات عربی اگر متن به زبان عربی باشد صفحه عنوان به زبان فارسی (دقیقا مشابه پشت جلد)

ه) کالبد فیزیکی

۱. کاغذ: یک نسخه از متن پایان نامه / رساله روی کاغذ سفید با ابعاد « $29/7 \times 21$ » (قطع A4) چاپ می شود: بخش های ۱ تا ۱۳ از پیکره بندی پیش گفته، به صورت یک رو، و از بخش ۱۴ تا ۱۷ (متن اصلی تا پایان منابع و مأخذ و در صورت وجود پیوست) اگر بیش از ۱۰۰ صفحه باشد به صورت دو رو، و بخش ۱۸ و ۱۹ و ۲۰ یک رو.
۲. در نسخه کاغذی پایان نامه / رساله که به کتابخانه مرکزی دانشگاه تحویل می شود، امضاها باید اصلی باشد.
۳. در صورتی که در برخی موارد، اندازه شکل ها یا جدول ها بزرگ تر از ابعاد یاد شده باشد، می تواند از کاغذهایی با ابعاد « $29/7 \times 42$ » (قطع A3) استفاده کرد و در صحافی آن را به صورت تاخورد در محل مورد نظر قرار داد.
۴. جلد: جنس جلد از مقوا با ضخامت ۲ تا ۳ میلی متر با روکش چرم مصنوعی (گالینگور) باشد. قطع جلد از هر طرف نیم سانتی متر بزرگ تر از قطع کاغذ است. رنگ جلد برای پایان نامه های کارشناسی ارشد «زرشکی»، و برای رساله های دکتری «سرمه ای» است. نوشته های رو، پشت و عطف جلد به صورت زرکوب چاپ شود.
۵. نوشته های رو، پشت و عطف جلد: سمت راست یا روی جلد همه پایان نامه / رساله ها به زبان فارسی، و سمت چپ یا پشت جلد همه پایان نامه / رساله ها به زبان انگلیسی باید باشد. در قسمت عطف، عنوان پایان نامه، نام دانشجو و سال دفاع نوشته می شود.
۶. نسخه الکترونیکی (CD):

دانشجویان موظفند پایان نامه / رساله خود را در سامانه سپندا بارگذاری کرده، کد رهگیری بگیرند. دانشجویانی که پایان نامه خود را با Latex تدوین می کنند و دانشجویانی زبان انگلیسی و فرانسه و دانشجویان زبان عربی که متن پایان نامه / رساله شان به زبان فارسی نیست، در این سامانه بارگذاری نمی کنند.

مواردی که باید در سی دی باشد:

- ۱- فایل کامل پایان نامه PDF , word
- ۲- فایل فصل های مجزا که هر فصل با شماره صفحه و شماره صفحه مطابق با فهرست Word , PDF
- ۳- فایل صفحات عناوین شامل (در یک فایل ورد موارد روبرو باشد)صفحات عنوان فارسی و لاتین، چکیده فارسی و لاتین، کلیه فهرستها و منابع و مآخذ)) Word , PDF
- ۴- اسکن صفحات تصویب نامه (در ضمن تمامی امضاها در اصالت اثر و تصویب نامه فارسی و لاتین می تواند دیجیتال باشد و تنها امضای مدیر گروه و مهر دانشکده در تصویب نامه ها باید اصلی باشد)
مواردی که باید در سی دی که با Latex تدیون شده اند:

- ۱- فایل کامل پایان نامه PDF
- ۲- فایل فصل های مجزا که هر فصل با شماره صفحه و شماره صفحه مطابق با فهرست PDF
- ۳- فایل صفحات عناوین شامل (در یک فایل ورد موارد روبرو باشد)صفحات عنوان فارسی و لاتین، چکیده فارسی و لاتین، کلیه فهرستها و منابع و مآخذ)) Word , PDF
- ۴- اسکن صفحات تصویب نامه (در ضمن تمامی امضاها در اصالت اثر و تصویب نامه فارسی و لاتین می تواند دیجیتال باشد و تنها امضای مدیر گروه و مهر دانشکده در تصویب نامه ها باید اصلی باشد)

گواهی ثبت پایان نامه در ایران داک

لطفا پایان نامه / رساله خود را در سامانه ایران داک Sabt.Irandoc.ac.ir ثبت کنید و گواهی ثبت را از کارشناس پژوهشی خود گرفته و همراه با نسخه فیزیکی و الکترونیکی به کتابخانه تحویل دهید.

نمونه‌ها و قالب‌ها

[IRNazanin bold ۱۲] دانشگاه اصفهان

[IRNazanin bold ۱۱] دانشکده ...

[IRNazanin bold ۱۰] گروه ...

پایان نامه کارشناسی ارشد / رساله دکتری رشته ... گرایش ...

[IRNazanin bold ۱۸]

[IRTitr ۱۵] عنوان پایان نامه

[IRNazanin bold ۱۵] استاد / استادان راهنما:

[IRNazanin bold ۱۳] دکتر ...

[IRNazanin bold ۱۵] استاد / استادان مشاور:

[IRNazanin bold ۱۳] دکتر ...

[IRNazanin bold ۱۵] دانشجو:

[IRNazanin bold ۱۳] ...

[IRNazanin bold ۱۳] سال و ماه دفاع به هجری شمسی

University of Isfahan [Times New Roman Bold ۱۲]

Faculty of ... [Times New Roman Bold ۱۱]

Department of ... [Times New Roman Bold ۱۰]

PhD/M.Sc./ M.A. Thesis

[Times New Roman Bold ۱۶]

Title of the Thesis [Times New Roman Bold ۱۵]

Supervisor: [Times New Roman Bold ۱۴]

Dr. ... [Times New Roman Bold ۱۳]

Advisor: [Times New Roman Bold ۱۴]

Dr. ... [Times New Roman Bold ۱۳]

By: [Times New Roman Bold ۱۴]

... [Times New Roman Bold ۱۳]

Month & Year [Times New Roman Bold ۱۳]

جامعة أصفهان [Linotype lotus Bold ١٣]
كلية اللغات [Linotype lotus Bold ١٢]
قسم اللغة العربية وآدابها [Linotype lotus Bold ١١]

رسالة مقدمة لنيل درجة الماجستير / الدكتوراه فى فرع ...

[Linotype lotus Bold ١٨]

العنوان [Linotype lotus ١٥]

الأستاذ المشرف: [Linotype lotus Bold ١٥]

الدكتور ... [Linotype lotus Bold ١٣]

الأستاذ المشرف المساعد: [Linotype lotus Bold ١٥]

الدكتور ... [Linotype lotus Bold ١٣]

الطالب: [Linotype lotus Bold ١٥]

[Linotype lotus Bold ١٣] ...

السنة بالقمرية [Linotype lotus Bold ١٣]

Université d'Ispahan [Times New Roman Bold ١٤]
Faculté des Langues Étrangères [Times New Roman Bold ١٣]
Langues et Littérature Françaises [Times New Roman Bold ١٢]

Master II

[Times New Roman Bold ١٦]

Titre [Times New Roman Bold ١٥]

Sous la direction de: [Times New Roman Bold ١٤]

... [Times New Roman Bold ١٣]

Professeur consultant: [Times New Roman Bold ١٤]

Dr. ... [Times New Roman Bold ١٣]

Ré digé (e) par: [Times New Roman Bold ١٤]

... [Times New Roman Bold ١٣]

Date & Month [Times New Roman Bold ١٤]

تعه‌دنامه اصالت اثر

اینجانب

دانشجوی مقطع

رشته

متعهد می‌شوم که مطالب مندرج در این پایان‌نامه / رساله و بروندهای حاصل از آن، دستاورد پژوهشی این جانب با اشراف و راهنمایی استاد / استادان راهنماست و آن دسته از مطالب این پایان‌نامه / رساله که حاصل تحقیقات دیگران بوده نیز طبق شیوه‌نامه‌های مصوب ارجاع، مستند شده و در فهرست منابع و مآخذ این پژوهش آمده است. ضمناً اظهار می‌دارم که این پایان‌نامه / رساله پیش‌تر برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی ارائه نشده است. بدیهی است دانشگاه اصفهان برای خود این حق را قائل است که در صورت احراز و اثبات هر گونه تخلف در این باره، مدرک تحصیلی این جانب را از درجه اعتبار ساقط نماید و ضمن درج موضوع در جراید کثیر الانتشار، کلیه امتیازات و حقوقی را که به موجب آن، پس از دوران تحصیل، از آنها بهره‌مند گشته‌ام، از این جانب سلب و به طرف ذی‌نفع مسترد کند.

[برای پایان‌نامه/ رساله‌هایی که با حمایت جزئی مراکز برون‌دانشگاهی تدوین شده است، عبارت زیر تکمیل شود:]
این پایان‌نامه / رساله در دانشگاه اصفهان و با حمایت
انجام شده است.

[برای پایان‌نامه/ رساله‌هایی که طی یک قرارداد مشخص، تحت حمایت سازمان یا نهادی تدوین شده است، عبارت زیر تکمیل شود:]
این پایان‌نامه / رساله در دانشگاه اصفهان و با حمایت
انجام شده است.
طی قرارداد شماره

[– برای همه پایان‌نامه / رساله‌های تدوین‌شده در دانشگاه اصفهان عبارت زیر درج شود:]
حقوق مادی و معنوی ناشی از مالکیت فکری این پایان‌نامه متعلق به دانشگاه اصفهان و پدیدآورندگان است. پدیدآورندگان و سرمایه‌گذاران پس از تعیین سهم هر یک از ذینفعان توسط کارگروه مالکیت فکری و تجاری‌سازی دانشگاه اصفهان و کسب مجوز از سوی این کارگروه، می‌توانند اقدام به تجاری‌سازی دستاوردهای این پایان‌نامه نمایند.

نام و نام خانوادگی دانشجو:

امضاء

نام و نام خانوادگی استاد (/ استادان) راهنما:

امضاء

دانشگاه اصفهان

دانشکده ...

گروه ...

پایان نامه آقای / خانم

نام و نام خانوادگی دانشجو

با عنوان

گرایش

دانشجوی رشته

عنوان پایان نامه اینجا وارد شود [۱۶ bold]

به عنوان بخشی از ملزومات درجه کارشناسی ارشد

در تاریخ / / در نشست هیئت داوران زیر بررسی و با درجه به تصویب نهایی رسید.

۱	استاد راهنما	دکتر ...	استادیار / ...	دانشگاه اصفهان
۲	استاد مشاور	دکتر ...	دانشیار / ...	دانشگاه اصفهان
۳	استاد داور از گروه	دکتر ...	استاد / ...	دانشگاه اصفهان
۴	استاد داور خارج از گروه	دکتر ...	استادیار / ...	دانشگاه ...

مدیر گروه

دکتر ...

University of Isfahan

Faculty of ...

Department of ...

A thesis entitled

Title

was submitted by

.....

in partial fulfillment of the requirement for the award of the degree of Master of Science / Art.

The degree, evaluated as "excellent, very good, good, intermediate", was awarded on ۰۱-

۰۱-۲۰۲۳

by the following examination committee.

۱	Supervisor	Dr. ...	Assistant Professor	University of Isfahan
۲	Advisor	Dr. ...	Associate Professor	University of Isfahan
۳	Internal assessor	Dr. ...	Professor	University of Isfahan
۴	External assessor	Dr. ...	Assistant Professor	...

Head of the department

Dr. ...

دانشگاه اصفهان

دانشکده ...

گروه ...

رساله آقای / خانم

نام و نام خانوادگی دانشجو

با عنوان

گرایش

دانشجوی رشته

عنوان پایان نامه اینجا وارد شود [۶]

به عنوان بخشی از ملزومات درجه دکتری

در تاریخ / / در نشست هیئت داوران زیر بررسی و با درجه به تصویب نهایی رسید.

۱	استاد راهنما	دکتر ...	دانشیار / ...	دانشگاه اصفهان
۲	استاد مشاور	دکتر ...	استادیار / ...	دانشگاه اصفهان
۳	استاد داور از گروه	دکتر ...	دانشیار / ...	دانشگاه اصفهان
۴	استاد داور خارج از گروه	دکتر ...	دانشیار / ...	دانشگاه ...
۵	استاد داور خارج از دانشگاه	دکتر ...	استاد / ...	دانشگاه ...

مدیر گروه

دکتر ...

University of Isfahan

Faculty of ...

Department of ...

A thesis entitled

Title

was submitted by

.....

in partial fulfillment of the requirement for the award of the degree of Doctor of philosophy in
major (attitude)

The degree, evaluated as "excellent, very good, good", was awarded on ۰۱-۰۱-۲۰۲۳

by the following examination committee.

۱	Supervisor	Dr. ...	Associate Professor	University of Isfahan
۲	Advisor	Dr. ...	Assistant Professor	University of Isfahan
۳	Internal assessor	Dr. ...	Associate Professor	University of Isfahan
۴	External assessor	Dr. ...	Professor	...
۵	External assessor	Dr. ...	Professor	

Head of the department

Dr. ...

پیوست‌ها

چکیده مبسوط

چکیده گسترده / الملخص المطول / (Extended Abstract) صورتِ بسط یافته چکیده‌های معمول است. در این نوع گزارش بیش از هر چیز بر روش‌شناسی پژوهش و بحث و تفسیر یافته‌ها تأکید می‌شود. بنابراین چکیده مبسوط صرفاً یک چکیده طولانی نیست.

چکیده مبسوط باید بتواند همه آنچه را خواننده در باره پایان‌نامه / رساله و یافته‌های آن نیاز دارد، با یک مطالعه کوتاه (کمتر از یک ساعت) در اختیار وی قرار دهد. محدودیت حجم چکیده مبسوط نباید باعث شود که بخش‌های مقدمه، ارائه نمونه، بیان نتیجه، یا تصاویر و جداول حذف شود. نیز چکیده مبسوط را ممکن است افراد غیر متخصص هم مطالعه کنند و بنابراین باید با بیانی ساده و روشن نگاشته شود.

اولین تفاوت بین چکیده مبسوط و چکیده معمول در تعداد کلمات است. معمولاً شمار کلماتی که برای چکیده استاندارد در نظر می‌گیرند، بین ۱۵۰ تا ۴۰۰ کلمه است ولی چکیده مبسوط دارای ۷۰۰ تا ۱۰۰۰ کلمه است. دومین تفاوت، ضرورت ذکر منابع در چکیده مبسوط است. نمونه دو چکیده از یک مقاله را در نشانی زیر ببینید:

<https://isijournal.net/.post/chkide-mbsot-chist>

ساختار کلی چکیده مبسوط

چکیده مبسوط معمولاً ساختار یک مقاله را دارد و نمایی کلی از آن را در اختیار خواننده می‌گذارد:

۱. عنوان / العنوان (Title)

عنوان پایان‌نامه / رساله که باید گویا، رسا و متناسب با موضوع، هدف، و نتایج اصلی پایان‌نامه / رساله باشد. به همین رو می‌گویند باید حاوی متغیرهای اصلی پژوهش و روابط بین آنها باشد و حتی الامکان به صورت یک جمله (خبری یا استفهامی) مطرح نشود.

۲. نویسندگان / المؤلفون (Authors)

نام کوچک و سپس نام خانوادگی پژوهشگر و استادان راهنما و مشاور به طور کامل، زیر عنوان ذکر می‌شود.

۳. وابستگی سازمانی / الانتماء (Affiliation)

نمونه‌های رایج وابستگی سازمانی ذکر نام گروه آموزشی و دانشگاه (مانند: گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه تهران) است.

۴. مقدمه / المقدمة (Introduction)

مقدمه چکیده مبسوط تفاوت زیادی با مقدمه مقاله ندارد؛ فقط مختصر و مفید است. مقدمه شامل زمینه و بیان مسئله، مبانی نظری و پیشینه پژوهش، اهمیت و گزاره‌های اصلی پژوهش است. در ابتدای مقدمه زمینه مسئله در یکی دو جمله (با ذکر شواهدی دال بر وجود مسئله با استناد به آمار یا نظرات متخصصان و یا نتایج پژوهش‌ها) مطرح می‌شود. زمینه مسئله باید علل احتمالی بروز مسئله، محدوده مسئله و ویژگی‌های آن را مشخص کند. سپس خود مسئله بیان می‌شود که شامل چارچوب، دامنه، هدف، فرضیه یا سؤال، چالش، اهمیت و محدودیت‌های پژوهش است و به عبارتی در آن به پرسش‌هایی همچون: "مسئله اصلی پژوهش حاضر چیست؟" و اینکه "آیا به پیشبرد دانسته‌ها در حوزه مربوط کمکی می‌کند؟" پاسخ داده می‌شود. همچنین به صورت خلاصه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش پرداخته می‌شود. مبانی نظری به گونه‌ای بیان می‌شود که منطقی‌اقتناعی برای گزاره‌های پژوهش فراهم آورد و در طی آن از متغیرهای بحث، تعریف مفهومی ارائه شود. در پیشینه صرفاً نتایج مطالعات کاملاً مرتبط، به گونه‌ای انتقادی گزارش می‌شود تا در ضمن این بازنگری، مسئله پژوهش بارزتر جلوه نماید و ضرورت آن را بر اساس شکاف موجود در یافته‌های قبلی توجیه کند. به دیگر سخن به نواقص پژوهش‌های پیشین و همچنین سهم این پایان‌نامه / رساله در تکمیل آن نواقص اشاره می‌شود.

شمار کلمات بخش مقدمه حداکثر ۲۵۰ کلمه است.

۵. داده‌ها و روش انجام پژوهش / البيانات والمنهج (Materials and Methods)

در قسمت روش تحقیق یا همان متدولوژی، باید به طور خلاصه مواد، ابزارها و نحوه انجام پژوهش بیان شود؛ یعنی بیان شود که پژوهشگر چگونه و از کجا نمونه‌ها و داده‌ها را فراهم آورده و برای رسیدن به نتیجه این تحقیق چه راه‌هایی را با چه ابزارهایی (پرسشنامه، مشاهده، مصاحبه و...) آزموده است. روش پژوهش باید به صورت روشن، با جزئیات و در صورت نیاز همراه با استناد توضیح داده شود. به عبارتی پژوهشگر باید بنویسد دقیقاً چه کاری کرده تا به نتیجه رسیده است. روش اجرای پژوهش باید به صورت مرحله‌وار بیان شود و تسلسل منطقی داشته باشد.

شمار کلمات بخش روش‌شناسی حداکثر ۲۵۰ کلمه است.

۶. یافته‌های پژوهش / النتائج (Results)

در این بخش همه نتایج عیناً فقط گزارش می‌شود؛ یعنی تبیین و تفسیر نمی‌شود؛ به عبارتی پژوهشگر به عنوان نتیجه و محصول کاری که انجام داده، گزارش می‌کند که چه چیزی یافته یا یاد گرفته یا پدید آورده است. نتایج را می‌توان به صورت خلاصه شده در یک یا نهایت دو جدول / نمودار ارائه کرد.

شمار کلمات بخش یافته‌ها حداکثر ۲۵۰ کلمه است.

۷. بحث و نتیجه‌گیری / المناقشة والاستنتاجات (Discussion and Conclusions)

در این بخش تفسیر و ارزشیابی نتایج ذکر می‌شود. این تفسیر و ارزشیابی‌ها باید با مسئله و فرضیه‌های پژوهشی ارائه شده در مقدمه مرتبط باشد. تمرکز باید روی مهم‌ترین یافته‌ها باشد و اینکه ارزش این پژوهش نسبت به تحقیقات انجام گرفته پیشین چیست؛ به عبارتی بزرگ‌ترین یافته پژوهشگر برای درک بهتر و پیشبرد موضوع تحقیقاتی کدام است.

در بخش نتیجه‌گیری، نویسنده به تعمیم یافته‌ها می‌پردازد و موارد استثناء، محدودیت‌ها و مشکلات موجود در کار و نتایج نظری و عملی یافته‌ها را بیان می‌کند. همه این نتایج باید بر اساس یافته‌های پژوهش باشد.

شمار کلمات بخش بحث و نتیجه‌گیری حداکثر ۲۵۰ کلمه است.

۸. منابع / المراجع (References)

به صورت معمول در متن خلاصه مبسوط سعی می‌شود حداکثر از ۱۵ منبع استفاده شود. این منابع باید مرتبط‌ترین و حتی الامکان جدیدترین منابع در مورد موضوع پژوهش باشد. نیز استنادات موجود در چکیده مبسوط هم باید به همین منابع باشد. منابع و مآخذ در رشته‌های علوم پایه و مهندسی نظام « ACS, IEEE »، و در رشته‌های علوم انسانی و متن‌محور نظام « APA, MLA » تنظیم شود.

۹. کلیدواژه‌ها / الكلمات الرئيسية (Keywords)

در این بخش پنج (۵) کلمه یا عبارت برای توصیف محتوای پایان‌نامه / رساله ذکر می‌شود. نقش کلمات کلیدی در دیده شدن پایان‌نامه / رساله و استناد (Citation) به آن بسیار حائز اهمیت است. بنابراین باید در گزینش آنها نهایت دقت و خلاقیت را به خرج داد. بهترین واژه، ترکیب یا عبارت، آن است که اولاً با عنوان و موضوع پایان‌نامه / رساله مرتبط باشد و ثانیاً سایر پژوهشگران برای جست و جوی پایان‌نامه / رساله از آن به وفور استفاده می‌کنند. بیشتر باید کلماتی را انتخاب کرد که در چکیده پایان‌نامه / رساله از آنها استفاده شده است. در ترتیب کلمات کلیدی می‌توان به میزان نزدیکی به موضوع یا ترتیب کل به جزء توجه داشت.

آیین نامه اجرایی پژوهش در پایان نامه‌های حوزه متن پژوهی (تصحیح و ترجمه)

به منظور مشخص شدن نظام کلی نحوه انتخاب، تصویب و نگارش پایان نامه‌های حوزه متن پژوهی (تصحیح و ترجمه) و نیز در توضیح و رفع ابهامات مربوط به بند ۴ ماده ۲ شیوه نامه ارزیابی کفایت کمی و کیفی بروندادهای رساله دانشجویان دوره دکتری دانشگاه اصفهان و به طور خاص در تبیین نحوه ارائه «تألیف یا ترجمه توأم با نقد یا تصحیح انتقادی کتاب تخصصی» به عنوان «برونداد دوم» جایگزین مقاله دوم که در ردیف ۵ جدول ۴ ذیل بند مذکور آمده است، این آیین نامه به شرح زیر در هفت فصل، چهارده ماده، بیست و هشت تبصره و دو پیوست تنظیم و تدوین و در جلسه شماره ۱۱۵۶ شورای پژوهشی دانشگاه مورخ ۱۴۰۰/۲/۱ به تصویب رسیده و از زمان تصویب لازم الاجراست.

فصل اول: کلیات و تعاریف

ماده ۱: در این آیین نامه، اصطلاحات زیر در معانی مشروح آنها به کار می رود:

۱-۱. «دانشگاه»: کوتاه شده ترکیب «دانشگاه اصفهان» است.

۲-۱. «شورا»: کوتاه شده ترکیب «شورای متن پژوهی (تصحیح و ترجمه) دانشگاه اصفهان» است که زیر نظر اداره انتشارات دانشگاه اصفهان فعالیت می کند و ساختار و شرح وظایف و اختیارات آن در فصل هفتم (ماده ۱۳ و ۱۴) بیان خواهد شد.

۳-۱. «نسخه»: نسخه خطی یا دست نویس در اصطلاح به نوشته‌های ورقی (کتابی، بیاض، طوماری، اسناد و...) گفته می شود که پیش از رواج صنعت چاپ، با دست نوشته یا رونویس می شده است. تبصره ۱: انواع کتب چاپ قدیم (سنگی و سربی) که دست نویس های آن از بین رفته یا مفقود شده نیز در حکم نسخه خطی است و می تواند مورد پژوهش قرار گیرد که در فصل پنجم آیین نامه بدان پرداخته خواهد شد.

۴-۱. «متن»: همان اثر پیشنهادی است که قرار است مورد پژوهش (تصحیح یا ترجمه) قرار گیرد. در حوزه تصحیح، این آثار مکتوب غالباً در قالب کتاب و رساله و اسناد پدید آمده و نسخه های خطی آنها در دسترس است و در حوزه ترجمه، این آثار یا در اصل به صورت مکتوب و غالباً در قالب کتاب و رساله و اسناد پدید آمده و به چاپ رسیده است و یا می تواند به صورت مکتوب در آید و ترجمه شود.

۵-۱. «تصحیح»: تصحیح متون - که گاه تحت تأثیر زبان عربی بدان «تحقیق» هم گفته می شود - شاخه ای از متن پژوهی انتقادی (Textual criticism)، و فرایند یک پژوهش فراگیر و روشمند است که روی

دست‌نویس‌های یک متن کهن و با هدف به دست دادن متنی هر چه نزدیک‌تر به متن اصلی انجام می‌پذیرد و شامل سه بخش متمایز مقدمه، متن پیراستهٔ مقابله شده و تعلیقات است. به دیگر سخن، مصحح با امانت‌داری کامل می‌کوشد تصرفات عمدی و سهوی کاتبان و قارئان یک دست‌نویس را شناسایی و بر طرف کند و با استمداد از معلوماتی که در بارهٔ سبک، زبان و اندیشه پدیدآورندهٔ متن دارد، متنی هر چه شبیه‌تر به آنچه پدیدآورنده نگاشته بوده، عرضه کند. ارائهٔ این متن پیراسته معمولاً همراه با گزارش‌هایی پژوهشی است که خواننده را در فهم و ارزیابی درست اثر مدد می‌رساند. در فن تصحیح اصطلاحات گوناگونی (نسخهٔ اساس، نسخهٔ بدل، استنساخ، مقابله، تعلیقه و...) رواج دارد و فرایند تصحیح به شیوه‌های گوناگونی (بر مبنای نسخه اساس، التقاطی، بینابین، قیاسی و...) صورت می‌گیرد.

۱-۶. «شرح»: گزارشی است که با انجام آن، یک متن به صورتی آراسته‌تر و پیراسته‌تر عرضه می‌شود و موارد ابهام و اجمال و دیگر دشواری‌های آن تبیین می‌گردد. شرح انواعی دارد و می‌تواند به زبان متن یا به زبانی دیگر صورت پذیرد.

۱-۷. «ترجمه»: دریافت معنای یک متن پدید آمده در یک زبان، و سپس انتقال آن به زبانی دیگر است و طی یک فرایند (معادل‌یابی و معادل‌گزینی واژگان و عبارات، و بازسازی و بازآفرینی متن) به انجام می‌رسد. ترجمه از منظرهای گوناگون به انواع و روش‌های مختلفی (مانند: ترجمه ارتباطی، ترجمه معنایی) تقسیم می‌شود. در حوزهٔ ترجمه، «متن مبدأ» متنی است که قرار است به زبانی دیگر ترجمه شود و «متن مقصد» ترجمه‌ای است که از متن مبدأ صورت گرفته است.

تبصرهٔ ۲: از آنجا که واژه «رساله» از اصطلاحات پربسامد در حوزهٔ تصحیح است، در این آیین‌نامه برای رفع هر گونه کژتابی، برای هر دو دورهٔ کارشناسی ارشد و دکتری صرفاً واژه «پایان‌نامه» به کار رفته است.

فصل دوم: شرایط مشترک متن پژوهی (تصحیح و ترجمه)

در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری

ماده ۲: پژوهش در پایان‌نامه‌ای که به تصحیح یک متن اختصاص می‌یابد، باید از ویژگی‌های زیر برخوردار باشد:

۱-۲. موضوع متن با یکی از موضوعات آموزشی / پژوهشی رشتهٔ دانشجوی سازگار باشد.

تبصرهٔ ۳: چنانچه موضوع متن به رشته‌های دیگر مربوط باشد، پایان‌نامهٔ دانشجوی میان‌رشته‌ای تلقی شده، افزون بر آن که باید توانمندی وی در آن موضوع احراز شود، در تیم راهنمایی و مشاوره هم باید استادان هر دو رشته حضور داشته باشند.

۲-۲. زبان متن باید به زبان فارسی یا زبان رشته (برای رشته‌های زبان و ادبیات غیر فارسی) باشد.

تبصرهٔ ۴: چنانچه متن به زبانی غیر فارسی نگاشته باشد، افزون بر آن که باید توانمندی دانشجوی در آن زبان توسط متخصصان آن زبان احراز شود، در تیم راهنمایی و مشاوره هم باید یکی از استادان متخصص یا گویشور به آن زبان حضور داشته باشد.

تبصره ۵: در رشته‌های غیر زبان و ادبیات فارسی، اگر متن به زبان فارسی باشد، لازم است به دلیل توجه به ویژگی‌های خاص زبانی، دست کم مشاوره پایان‌نامه به یک متخصص متن‌پژوه از گروه زبان و ادبیات فارسی واگذار شود.

۲-۳. تفاوت اصلی تصحیح در دوره کارشناسی ارشد و دکتری به موضوع، محتوی، سطح و کیفیت متن و کیفیت نسخه‌ها و میزان دشوارخوانی آنها بر می‌گردد. به عبارت دیگر اینکه متن به تعلیقات عمیق و جستارهای دقیق نیاز دارد یا دشواری‌های آن اندک است، ملاک اصلی اختصاص آن به دکتری یا کارشناسی ارشد است. کمیت یا حجم متن هم یک ملاک فرعی است که در بند بعد بدان پرداخته خواهد شد.

۴-۲. با توجه به تفاوت اندازه‌های اوراق هر نسخه خطی و نیز تعداد و اندازه سطرها در هر صفحه، تعیین حداقل و حداکثر حجم یک نسخه بر اساس شمار برگ و سطر آن پذیرفته نیست. اما بر مبنای شمار کلمات متن مورد پژوهش، برای مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد، حداقل پانزده هزار و حداکثر سی هزار کلمه، و برای مقطع تحصیلی دکتری حداقل چهل و پنج هزار و حداکثر شصت هزار کلمه تعیین می‌شود. در موارد استثنا، شورا مرجع نهایی تصمیم‌گیری است.

تبصره ۶: در صورتی که متن به زبان فارسی نباشد و ترجمه آن (و به طور خاص در متون عربی، حرکت‌گذاری متن) نیز از دانشجو خواسته شود، و یا اگر موضوع متن، بدیع باشد و نگارش مقدمه‌ای محققانه در حد یک اثر مستقل را اقتضا کند، و نیز در صورت تعدد و تنوع نسخه‌های یک متن، در خواست تصحیح متونی با حجم کمتر هم در شورا قابل بررسی است.

تبصره ۷: در موارد خاص (همچون تک‌نسخه‌ها و نیز نسخه‌های خوش‌خوان)، آثار با حجم بیشتر هم با استدلال قانع‌کننده و تصویب شورا قابل قبول است، مشروط بر اینکه تمام پژوهش‌های مورد انتظار از دانشجو - که در ماده‌های ۴ و ۶ به تفصیل خواهد آمد - محقق گردد.

۲-۵. برای تصحیح یک متن، دسترسی به بیش از یک نسخه از آن ضروری است. این نسخه‌ها به هنگام تصویب «پیشنهاد» (proposal) باید در اختیار گروه و شورا قرار گیرد.

تبصره ۸: در موارد خاص متونی که بیش از یک نسخه از آنها شناسایی نشده، در صورت احراز سایر شرایط و تصویب شورا پذیرفته است؛ مانند مواردی که نسخه بسیار کهن باشد، یا به خط مؤلف باشد و یا اثر مورد پژوهش خود منتخبی از مطالبی باشد که بتوان آنها را در آثار دیگر نیز سراغ کرد (مانند انواع جُنگ‌ها، و بیاض‌ها و منتخبات که نوعاً بیش از یک نسخه از آنها موجود نیست).

۲-۶. بازتصحیح یک متن در صورتی پذیرفته خواهد بود که یا نسخه‌ای قابل توجه از آن یافت شود که در پژوهش‌های پیشین بررسی نشده، یا مصححان قبلی از نسخه‌های موجود استفاده نکرده و یا در انتخاب روش تصحیح و شیوه گزارش و تبارشناسی و اولویت‌بندی علمی آنها دچار لغزش شده باشند و یا نقدی بر پژوهش قبلی در نشریات علمی به چاپ رسیده باشد که ضرورت بازپژوهی آن را اقتضا کند. این نقد را می‌تواند دانشجوی متقاضی بازتصحیح هم نوشته، به شورا ارائه دهد و یا در جلسه‌ای اعضای شورا را برای بازتصحیح متن مورد نظر قانع نماید.

۲-۷. تصحیح نسخه‌های خطی متون چاپ شده، در صورتی توجیه دارد که چاپ آنها مبتنی بر طی فرایند تصحیح نبوده باشد. به دیگر سخن، صرف به چاپ رسیدن یک متن، مانع تصحیح آن نیست. نیز بهره‌گیری

از کتاب‌های چاپی کهن (به ویژه چاپ سنگی و سربی) و گزارش ضبط آنها به عنوان مؤیدی بر ضبط یک نسخه منعی ندارد و البته این در صورتی است که نسخه‌ای که مبنای چاپ بوده، شناسایی نشده یا در دسترس نباشد.

۲-۸. توانمندی دانشجویی که تصحیح را به عنوان پژوهش پایان‌نامه خود بر می‌گزیند، و آشنایی اجمالی او با انواع خطوط و ویژگی‌های آنها و نسخه‌یابی و تبارشناسی نسخه‌ها، باید به یکی از روش‌های زیر به ترتیب اهمیت احراز شود:

- دانش آموخته رشته تصحیح باشد.

- دست کم یک درس دو واحدی مربوط به شیوه تصحیح گذرانده باشد.

- در یک دوره بلندمدت آموزشی کارگاهی در زمینه روش تصحیح نسخه‌های خطی که در یکی از نهادهای علمی معتبر کشور برگزار شده، شرکت کرده باشد.

- یک اثر تصحیحی قابل قبول از نظر شورا ارائه کند.

- صلاحیت علمی او برای تصحیح، در مصاحبه با متخصصان مورد تأیید شورا احراز شود.

۲-۹. استاد راهنمای اول پایان‌نامه تصحیحی باید یا پایان‌نامه خود را در این باره نگاشته و یا دست کم یک اثر تصحیحی و یا مقاله‌ای به قلم خود در معرفی و نقد یک اثر تصحیحی - که مورد قبول شورا قرار گیرد - به چاپ رسانده باشد. به دیگر سخن باید توانایی علمی او در راهنمایی پایان‌نامه‌های تصحیحی از نظر شورا احراز شود.

۲-۱۰. کاربرد «پیشنهاد» (proposal) برای پایان‌نامه‌های تصحیحی و دیگر پژوهش‌های این حوزه (موضوع ماده ۸)، به جهت تفاوت بنیادی آنها با سایر پایان‌نامه‌ها، باید در قالبی متفاوت ارائه شود. به همین روی پیشنهاد مناسب تصحیح با بهره‌گیری از نمونه‌های مشابه در دانشگاه‌های دیگر تهیه و تنظیم شده و به این آیین‌نامه پیوست گشته است.

ماده ۳: پژوهش در پایان‌نامه‌ای که به ترجمه یک متن اختصاص می‌یابد، باید از ویژگی‌های زیر برخوردار باشد:
۳-۱. موضوع متن با یکی از تخصص‌های آموزشی / پژوهشی رشته دانشجوی همخوان باشد. به دیگر سخن، متن باید ارتباط مستقیم با رشته دانشجوی داشته باشد (مانند آن که خود، منبع اصلی یا فرعی یکی از دروس پایه یا تخصصی رشته باشد). در موارد اختلاف، نظر شورا ملاک تصمیم‌گیری است.

تبصره ۹: در رشته‌های زبان و ادبیات، هر متن ادبی ترجمه‌پذیر اعم از شعر یا نثر که واجد سایر شرایط باشد، قابل قبول است.

تبصره ۱۰: اگر متن مبدأ متنی ادبی باشد، باید توانمندی، ذوق ادبی و قدرت نویسندگی دانشجوی در برگرداندن گونه ادبی مربوط احراز شود.

تبصره ۱۱: چنانچه موضوع متن به رشته‌های دیگر مربوط باشد، پایان‌نامه دانشجوی میان‌رشته‌ای تلقی شده، افزون بر آن که باید توانمندی وی در آن موضوع احراز شود، در تیم راهنمایی و مشاوره هم باید استادان هر دو رشته حضور داشته باشند.

۲-۳. دانشجوی باید اثبات کند متن مبدأ به گونه‌ای تخصصی است که با برنامه‌ها و نرم‌افزارهای ترجمه ماشینی موجود (از جمله: Google Translate) قابل ترجمه نیست. به همین روی باید به طور تصادفی یک صفحه از متن مبدأ را انتخاب و با یکی از این برنامه‌ها ترجمه کند و سپس ترجمه حاصل را مورد نقد قرار داده، ترجمه پیشنهادی خود را برای ارزیابی شورا ارائه دهد.

۳-۳. زبان یکی از دو متن مبدأ یا مقصد باید فارسی و زبان متن دیگر، زبان رشته دانشجوی یا زبانی باشد که دانشجوی بر آن تسلط دارد.

تبصره ۱۲: در تیم راهنمایی و مشاوره و داوری پایان‌نامه‌های ترجمه‌ای باید یکی از استادان زبان و ادبیات فارسی حضور داشته باشد.

تبصره ۱۳: در ترجمه واژه‌نامه‌های تخصصی چندزبانه، افزون بر آن که باید توانمندی دانشجوی در آن زبان‌ها احراز شود، در تیم راهنمایی و مشاوره هم باید استادان همه آن زبان‌ها حضور داشته باشند.

۳-۴. تفاوت اصلی ترجمه در دوره کارشناسی ارشد و دکتری به موضوع، محتوی، سطح و کیفیت، قدمت، و میزان تخصصی بودن متن، دشواری و نقدپذیری آن بر می‌گردد. به عبارت دیگر اینکه ترجمه متن به جستارهای دقیق و پانوشته‌های نقادانه عمیق نیاز دارد یا دشواری‌های آن اندک است، ملاک اصلی اختصاص آن به دکتری یا کارشناسی ارشد است. کمیت یا حجم متن هم یک ملاک فرعی است که در بند بعد بدان پرداخته خواهد شد. متن مبدأ به هنگام تصویب «پیشنهاد» (proposal) باید در اختیار گروه و شورا قرار گیرد.

۳-۵. بر مبنای شمار کلمات متن مبدأ، برای مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد، حداقل سی هزار و حداکثر پنجاه هزار کلمه، و برای مقطع تحصیلی دکتری حداقل شصت هزار و حداکثر یکصد هزار کلمه تعیین می‌شود. در موارد استثنا، شورا مرجع نهایی تصمیم‌گیری است.

تبصره ۱۴: در صورتی که متن مبدأ به زبان فارسی باشد یا حرکت‌گذاری متن نیز از دانشجوی خواسته شود، و یا اگر موضوع متن، بدیع باشد و نگارش مقدمه‌ای محققانه در حد یک اثر مستقل را اقتضا کند، در خواست ترجمه متونی با حجم کمتر هم در شورا قابل بررسی است.

تبصره ۱۵: در موارد خاص، آثار با حجم بیشتر هم با استدلال قانع‌کننده و تصویب شورا قابل قبول است، مشروط بر اینکه تمام پژوهش‌های مورد انتظار از دانشجوی - که در ماده‌های ۵ و ۷ به تفصیل خواهد آمد - محقق گردد.

تبصره ۱۶: اولویت در ترجمه یک متن آن است که برای حفظ همسانی و یک‌پارچگی متن مقصد، تنها یک مترجم داشته باشد. بنا بر این واگذاری ترجمه یک اثر با حجم بیش از دو یا چند برابر میزان تعیین شده، به دو یا چند دانشجوی در صورتی پذیرفته است که متن مبدأ متشکل از دو یا چند فصل متمایز باشد و هر دانشجوی بتواند در محدوده کار خود همه پژوهش‌های مورد انتظار را بر آورده سازد. مرجع نهایی برای این تصمیم، شورا است.

- ۳-۶. اگر متن مبدأ خود ترجمه متن دیگری باشد، در صورتی ترجمه آن پذیرفته است که یا متن اصلی در دسترس نباشد، یا خود متن مبدأ از نظر پژوهش‌های ترجمه‌شناسی یا جهات دیگر حائز اهمیت باشد و یا متخصص مسلط به زبان متن اصلی در محیط‌های دانشگاهی یافت نشود.
- ۳-۷. بازترجمه یک متن در صورتی پذیرفته خواهد بود که نقدی بر ترجمه یا ترجمه‌های قبلی در نشریات علمی به چاپ رسیده باشد و بر اساس آن، ضرورت ترجمه مجدد متن اثبات شود. این نقد را می‌تواند دانشجوی متقاضی بازترجمه هم نوشته، به شورا ارائه دهد و یا در جلسه‌ای اعضای شورا را برای بازترجمه متن مورد نظر قانع نماید.
- ۳-۸. توانمندی دانشجویی که ترجمه را به عنوان پژوهش پایان‌نامه خود بر می‌گزیند، و آشنایی اجمالی او با انواع ترجمه و سبک متن مبدأ، باید به یکی از روش‌های زیر به ترتیب اهمیت احراز شود:
- دانشجو یا دانش آموخته رشته ترجمه باشد.
  - در یک دوره بلندمدت آموزشی کارگاهی در زمینه ترجمه که در یکی از نهادهای علمی معتبر کشور برگزار شده، شرکت کرده باشد.
  - یک اثر ترجمه‌ای یا نقد ترجمه که از نظر شورا قابل قبول باشد، ارائه کند.
  - صلاحیت علمی او برای ترجمه، در مصاحبه با متخصصان مورد تأیید شورا احراز شود.
- ۳-۹. استاد راهنمای اول پایان‌نامه ترجمه‌ای باید یا پایان‌نامه خود را در این باره نگاشته و یا دست کم یک اثر ترجمه‌ای و یا مقاله‌ای به قلم خود در نقد یک اثر ترجمه‌ای - که مورد قبول شورا قرار گیرد - به چاپ رسانده باشد. به دیگر سخن باید توانایی علمی او در راهنمایی پایان‌نامه‌های ترجمه‌ای از نظر شورا احراز شود.
- ۳-۱۰. کاربرد پیشنهاد (proposal) برای پایان‌نامه‌های ترجمه‌ای و دیگر پژوهش‌های حوزه ترجمه (موضوع ماده‌های ۹ و ۱۰)، به جهت تفاوت بنیادی آنها با سایر پایان‌نامه‌ها، در قالبی متفاوت باید ارائه شود. به همین روی پیشنهاد مناسب ترجمه با بهره‌گیری از نمونه‌های مشابه موجود، تهیه و تنظیم شده و به این آیین‌نامه پیوست گشته است.

فصل سوم: ساختار، مراحل و جزئیات متن پژوهی (تصحیح و ترجمه)

در مقطع کارشناسی ارشد

ماده ۴: سنت تصحیح در سه بخش زیر محقق می‌شود و هر سه بخش آن از دانشجوی کارشناسی ارشد انتظار می‌رود:

الف) تحقیق بر متن که نتایج آن در «مقدمه» گزارده می‌شود و شامل موارد زیر است:

۱. معرفی اجمالی مؤلف و آثار او با استناد به منابع معتبر

۲. معرفی اجمالی متن با استناد به منابع معتبر
  ۳. معرفی اجمالی موضوع متن و منابع مرجع در آن
  ۴. کتاب‌شناسی مؤلف و متن
  ۵. معرفی نسخه‌های خطی متن
  ۶. پیشینه چاپ یا تصحیح اثر و ضرورت بازتصحیح آن
  ۷. گزارش ویژگی‌های رسم الخطی نسخه‌ها
  ۸. گزارش اجمالی موارد ناخوانا و محو شده
  ۹. معرفی روش تصحیح
  ۱۰. جدول علائم اختصاری (Abbreviation)
  ۱۱. جدول علائم تصحیح
- ب) ارائه «متن» به صورت پیراسته و ویراسته:
۱۲. مقابله نسخ به روش تعیین شده در مقدمه و گزارش کامل موارد ناخوانا و اختلاف نسخ در پانوشت‌ها
  ۱۳. روان‌خوان‌سازی متن با حرکت‌گذاری نام‌های خاص و واژگان غریب، نگاشت علائم سجاوندی مناسب، حتی الامکان شماره‌گذاری سطور، پاراگراف‌بندی و فصل‌بندی مناسب. در عبارات و متون عربی حرکت‌گذاری کامل متن مطلوب، و حرکت‌گذاری در موارد التباس و کژتابی ضروری است.
- تبصره ۱۷:** در مواردی که متن، تاب چند خوانش و معنی را دارد و یا آرایه‌ای بدیعی مد نظر نویسنده بوده، و با حرکت‌گذاری و پیوسته یا گسسته‌نویسی و وضع علائم سجاوندی، آن آرایه یا یکی از آن خوانش‌ها از دست می‌رود، لازم است متن همان گونه که هست، گزارش شود و تنها در تعلیقات به این نکته‌ها پرداخته شود.
۱۴. گزارش برگ‌شمار نسخه اساس در متن، و برگ‌شمار نسخه‌های بدل در پانوشت
  ۱۵. نگاشت آیات قرآن در کمانک ستاره‌دار همراه با ذکر نشانی آنها در دو قلاب، و نگاشت روایات و اقوال مأثور در علامت نقل قول، و ارائه ابیات به صورت ستون‌های موازی یا پلکانی همراه با شماره‌گذاری آنها
  ۱۶. گزارش حواشی نسخه‌ها در پانوشت یا پی‌نوشت
- ج) تحقیق در متن که نتایج آن در «تعلیقات و فهارس» گزارش می‌شود و موارد زیر را در بر می‌گیرد:
۱۷. مأخذیابی همه نقل قول‌های متن (اعم از آیات و روایات و اقوال مأثور و امثال و حکم و شعرها) و گزارش آنها
  ۱۸. شرح واژگان نامأنوس و عبارت‌های دشوار متن
  ۱۹. گزارش موارد اختلاف منقولات متن با منابع موجود
  ۲۰. تنظیم و ارائه انواع نمایه‌های عمومی، مانند: آیات، روایات، اقوال مأثور، امثال و حکم، اشعار، نام‌های خاص (کسان و کتاب‌ها و جای‌ها)، و منابع و مأخذ؛ و انواع نمایه‌های تخصصی به فراخور متن، مانند:

دانش‌واژه‌ها و اصطلاحات، واژگان و تراکیب خاص. نیز اگر اثر مورد پژوهش خود شامل متن و ترجمه باشد، تهیه واژه‌نامه دو زبانه هم ضرورت دارد.

ماده ۵: ترجمه بهینه در سه بخش زیر محقق می‌شود و هر سه بخش آن از دانشجوی کارشناسی ارشد انتظار می‌رود:

الف) «مقدمه مترجم» که شامل موارد زیر است:

۱. معرفی اجمالی مؤلف و آثار او با استناد به منابع معتبر
۲. معرفی اجمالی متن با استناد به منابع معتبر
۳. معرفی اجمالی موضوع متن، پیدایش و تحول آن و منابع مرجع در آن
۴. کتاب‌شناسی مؤلف و متن بر اساس منابع موجود در زبان مبدأ و مقصد
۵. ضرورت ترجمه متن
۶. پیشینه ترجمه متن و ضرورت بازترجمه آن
۷. گزارش اجمالی دشواری‌های ترجمه متن
۸. معرفی روش ترجمه
۹. جدول علائم اختصاری (Abbreviation)

ب) ارائه «متن مقصد» به صورت پیراسته و ویراسته با پانوشته‌ها و پی‌نوشت‌های ارجاعی و توضیحی:

۱۰. درج بند به بند متن مبدأ و مقصد برای تسهیل امر ارزیابی ترجمه
- تبصره ۱۸: بدیهی است به هنگام نشر ترجمه، متن مبدأ مطابق با نظر ناشر حذف، یا همراه با ترجمه به صورت صفحه به صفحه، و یا به صورت دو بخش جداگانه تنظیم خواهد شد.
۱۱. روان‌خوان‌سازی متن مقصد با حرکت‌گذاری موارد التباس و کژتابی، نام‌های خاص و اصطلاحات و ضبط آنها به زبان اصلی در پانوشته، نگاشت علائم سجاوندی مناسب، حتی الامکان شماره‌گذاری سطور، پاراگراف‌بندی و فصل‌بندی مناسب.
  ۱۲. گزارش صفحه‌شمار متن مبدأ در پانوشته؛
- تبصره ۱۹: بدیهی است به هنگام نشر ترجمه، درج یا عدم درج صفحه‌شمار به اختیار ناشر است.
۱۳. مأخذیابی نقل قول‌هایی که ارجاع ناقص دارند (اعم از آیات و روایات و اقوال مأثور و امثال و حکم و شعرها) و گزارش آنها
  ۱۴. ترجمه حواشی مؤلف در پانوشته یا پی‌نوشت و جداسازی آنها از حواشی مترجم
  ۱۵. دشواری‌ها و ابهامات متن و گزارش مشکل برابریابی واژگان یا عباراتی که مترجم در درستی ترجمه آنها تردید داشته است (در پانوشته‌ها یا پی‌نوشت‌ها)

ج) تنظیم و ارائه انواع «نمایه‌ها»:

۱۶. نمایه‌های عمومی، مانند: آیات، روایات، اقوال مأثور، امثال و حکم، اشعار، نام‌های خاص (کسان و کتاب‌ها و جای‌ها)، برای متون کلاسیک و علمی
۱۷. منابع و مآخذ متن مبدأ، منابع و مآخذ ترجمه
۱۸. نمایه‌های تخصصی به فراخور متن، مانند: دانش واژه‌ها و اصطلاحات، واژگان و تراکیب خاص، معادل‌سازی‌های مترجم، و واژه‌نامه تخصصی دو زبانه دوسویه

فصل چهارم: ساختار، مراحل و جزئیات متن پژوهی (تصحیح و ترجمه)

در مقطع دکتری

ماده ۶: تصحیح به طور سنتی در سه بخش زیر محقق می‌شود و حداقل پژوهشی که در دوره دکتری در هر بخش انتظار می‌رود، به شرح زیر است:

الف) تحقیق بر متن با نگارش مقدمه‌ای توصیفی تحلیلی، شامل: معرفی تفصیلی مؤلف و آثار و روزگار او با استناد به منابع دست اول، معرفی تفصیلی متن و موضوع آن با استناد به منابع دست اول، پیدایش و تاریخ تحول دانش یا فنی که متن بدان مربوط است و تبیین جایگاه متن در میان متون مشابه و اثرپذیری‌ها و اثرگذاری‌های آن، تحقیق در اصالت و انتساب متن به مؤلف آن، کتاب‌شناسی مؤلف و متن همراه با نگاه نقادانه، ویژگی‌های سبکی متن، پیشینه تصحیح و چاپ متن و نقد چاپ‌ها و تصحیح‌های قبلی و بیان ضرورت بازتصحیح، معرفی اجمالی نسخه‌های خطی متن، گزارش تفصیلی نسخه‌شناسی (Codicology) و تبارشناسی آنها و ویژگی‌های رسم الخطی یکایک نسخه‌ها، گزارش اجمالی حواشی نسخه‌ها و اعتبارسنجی و ارزیابی آنها، گزارش اجمالی موارد ناخوانا، تبیین روش تصحیح و انتخاب نسخه اساس، جدول علائم اختصاری (Abbreviation)، جدول علائم تصحیح؛

ب) تحقیق متن، شامل: مقابله دقیق نسخ گزارش کامل موارد ناخوانا و اختلاف نسخ، ارائه متن پیراسته با رعایت تمام اصول نگارشی و ویرایشی (البته ویرایش به تناسب متن و فن تصحیح)، حرکت‌گذاری نام‌های خاص و واژگان نامأنوس، حرکت‌گذاری عبارات عربی در موارد التباس، گزارش برگ‌شمار نسخه اساس در متن، و برگ‌شمار نسخه‌های بدل در پانویس، نگاشت آیات قرآن در کمانک ستاره‌دار همراه با ذکر نشانی آنها در دو قلاب، و نگاشت روایات و اقوال مأثور در علامت نقل قول، و ارائه ابیات به صورت ستون‌های موازی یا پلکانی همراه با شماره‌گذاری آنها، حتی الامکان شماره‌گذاری سطور؛

ج) تحقیق در متن با نگارش تعلیقات گره‌گشا و مستند و تنظیم فهرس فنی، شامل: گزارش دقیق حواشی نسخه‌ها، ذکر مآخذ همه نقل قول‌های متن (اعم از آیات و روایات و اقوال مأثور و امثال و حکم و شعرها و ...)، گزارش انواع اقتباسات پنهان و آشکار متن از منابع پیش از خود، شرح اعلام کمتر شناخته شده متن، شرح واژگان

نامانوس و عبارت‌های دشوار متن، گزارش دقیق کژتابی‌های متن (اعم از خوانش‌های گوناگون واژگان و عبارت‌ها و ابیات، احتمالات مربوط به مرجع ضمائر و مشار الیه اسماء اشاره، و...)، توضیحاتی که به دریافت درست متن کمک کند، اعتبارسنجی منقولات و مدعاهای متن و بررسی موارد اختلاف آنها با منابع موجود، هنجارگریزی‌های لغوی، صرفی، نحوی و بلاغی متن، نوآوری‌های مؤلف، واژگان نویافته متن یا کاربردهای نویافته واژگان موجود، دشواری‌ها و ابهامات متن، و دیگر نویافته‌های مصحح؛ ارائه انواع نمایه‌های عمومی و تخصصی به فراخور متن، مانند: آیات، روایات، اقوال مأثور، امثال و حکم، بیت‌ها و مصراع‌ها، نام‌های خاص (مانند: کسان و کتاب‌ها و جای‌ها)، دانش‌واژه‌ها و اصطلاحات، واژگان و تراکیب خاص، انواع با هم‌آیی‌ها و هر نمایه‌ای که به فهم بهتر متن کمک کند، منابع و مآخذ. نیز اگر اثر مورد پژوهش خود شامل متن و ترجمه باشد، تهیه‌ی واژه‌نامه‌ی دو زبانه هم ضرورت دارد.

ماده ۷: ترجمه به عنوان پایان‌نامه‌ی دکتری در صورتی پذیرفته است که در کنار یک کار پژوهشی اصیل (مانند: تصحیح، شرح، نقد، پژوهش‌های ترجمه‌شناسی و تاریخ ترجمه) به انجام رسد. به هر روی ترجمه‌ی بهینه در سه بخش زیر محقق می‌شود و حداقل پژوهشی که در دوره‌ی دکتری در هر بخش انتظار می‌رود، به شرح زیر است:

الف) نگارش مقدمه‌ای توصیفی تحلیلی، شامل: معرفی تفصیلی مؤلف و آثار و روزگار او با استناد به منابع دست اول، معرفی تفصیلی متن و موضوع آن با استناد به منابع دست اول، پیدایش و تاریخ تحول دانش یا فنی که متن بدان مربوط است و تبیین جایگاه متن در میان متون مشابه و اثرپذیری‌ها و اثرگذاری‌های آن، کتاب‌شناسی مؤلف و متن همراه با نگاه نقادانه، ویژگی‌های سبکی متن، ضرورت ترجمه، پیشینه ترجمه متن و نقد ترجمه‌های قبلی و بیان ضرورت بازترجمه، گزارش اجمالی حواشی مؤلف و اعتبارسنجی و ارزیابی آنها، گزارش اجمالی موانع ترجمه، تبیین روش ترجمه، جدول علائم اختصاری (Abbreviation)؛

ب) ارائه ترجمه‌ای پیراسته همراه با پانوشت‌ها و پی‌نوشت‌های ارجاعی و توضیحی با: رعایت تمام اصول نگارشی و ویرایشی، روان‌خوان‌سازی متن مقصد با حرکت‌گذاری موارد التباس و کژتابی، نام‌های خاص و اصطلاحات و ضبط آنها به زبان اصلی در پانوشت، نگاشت علائم سجاوندی مناسب، حتی الامکان شماره‌گذاری سطور، پاراگراف‌بندی و فصل‌بندی مناسب، گزارش صفحه‌شمار متن مبدأ در پانوشت، مأخذیابی نقل قول‌هایی که ارجاع ناقص دارند (اعم از آیات و روایات و اقوال مأثور و امثال و حکم و شعرها) و گزارش آنها، اعتبارسنجی منقولات و مدعاهای متن و بررسی موارد اختلاف آنها با منابع موجود، نقد محققانه متن، ترجمه حواشی مؤلف و جداسازی آنها از حواشی مترجم، گزارش دقیق: کژتابی‌های متن (اعم از خوانش‌های گوناگون واژگان و عبارت‌ها و ابیات، احتمالات مربوط به مرجع ضمائر و مشار الیه اسماء اشاره، و...)، دشواری‌ها و ابهامات متن، و دیگر نویافته‌های مترجم؛ گزارش انواع اقتباسات پنهان و آشکار متن از منابع پیش از خود، شرح اعلام کمتر شناخته شده متن،

گزارش هنجارگریزی‌های لغوی، صرفی، نحوی و بلاغی متن، نوآوری‌های مؤلف، واژگان نویافته متن یا کاربست‌های نویافته واژگان موجود؛

ج) فراهم آوردن فهرس فنی، شامل: انواع نمایه‌های عمومی و تخصصی به فراخور متن، مانند: آیات، روایات، اقوال مأثور، امثال و حکم، بیت‌ها و مصراع‌ها، نام‌های خاص (مانند: کسان و کتاب‌ها و جای‌ها)، دانش واژه‌ها و اصطلاحات، واژگان و تراکیب خاص، انواع با هم‌آیی‌ها، معادل‌سازی‌ها، و هر نمایه‌ای که به فهم بهتر ترجمه کمک کند، واژه‌نامه تخصصی دوزبانه دوسویه، منابع و مآخذ متن مبدأ، منابع و مآخذ ترجمه.

فصل پنجم: پژوهش‌های پیوسته به حوزه تصحیح و ترجمه

ماده ۸: پژوهش‌هایی متن‌محور که بر روی نسخه خطی صورت نگیرد ولی سایر جستارهای تصحیح را در بر داشته باشد، در این آیین‌نامه در حکم تصحیح است. به دیگر سخن، اگر تحقیقی به یکی از شکل‌های زیر بر روی متون چاپی انجام پذیرد، مشمول ماده‌های ۲، ۴، و ۶ این آیین‌نامه خواهد بود:

۱-۸. تحقیق و احیای متونی که به صورت چاپ سنگی یا سربی منتشر شده‌اند و فرایند پژوهش آنها شبیه تصحیح نسخه‌های خطی است، در حکم تصحیح است و رعایت همه شرایط مندرج در ماده‌های ۲، ۴، و ۶ این آیین‌نامه برای آن ضروری است.

۲-۸. روان‌خوان‌سازی متون چاپی نیز پژوهشی است متن‌محور که در این بخش جای می‌گیرد و در طی آن یک متن برای خوانندگان به گونه‌ای عرضه می‌شود که هم بتوانند آن را درست بخوانند و هم دشواری‌های متن - بدون نیاز به واژه‌نامه‌ها و کتب مرجع - برایشان مرتفع شود. این پژوهش نیز سه بخش اصلی دارد:

الف) تحقیق بر متن که نتایج آن در «مقدمه» گزاردده می‌شود و شامل: معرفی اجمالی مؤلف و آثار او با استناد به منابع معتبر، معرفی اجمالی متن با استناد به منابع معتبر، معرفی اجمالی موضوع متن و منابع مرجع در آن، کتاب‌شناسی مؤلف و متن، پیشینه چاپ یا تصحیح اثر و ضرورت بازپژوهی آن، معرفی روش پژوهش، و جدول علائم اختصاری است.

ب) ارائه «متن» به صورت پیراسته و ویراسته که شامل: روان‌خوان‌سازی متن با حرکت‌گذاری نام‌های خاص و واژگان دشوارخوان، نگاشت علائم سجاوندی مناسب، حتی الامکان شماره‌گذاری سطور، پاراگراف‌بندی و فصل‌بندی مناسب، حرکت‌گذاری موارد التباس و کژتابی در عبارات و متون عربی نگاشت آیات قرآن در کمانک ستاره‌دار همراه با ذکر نشانی آنها در دو قلاب، و نگاشت روایات و اقوال مأثور در علامت نقل قول، و ارائه ابیات به صورت ستون‌های موازی یا پلکانی همراه با شماره‌گذاری آنها، و گزارش حواشی چاپ قبلی در پانویس یا پی‌نوشت است.

ج) تحقیق در متن که نتایج آن در «تعلیقات و فهارس» گزارش می‌شود و موارد زیر را در بر می‌گیرد: مأخذیابی همه نقل قول‌های متن (اعم از آیات و روایات و اقوال مأثور و امثال و حکم و شعرها) و گزارش آنها، شرح واژگان نامأنوس و عبارت‌های دشوار متن، گزارش موارد اختلاف منقولات متن با منابع موجود، تنظیم و ارائه انواع نمایه‌های عمومی، مانند: آیات، روایات، اقوال مأثور، امثال و حکم، اشعار، نام‌های خاص (مانند: کسان و کتاب‌ها و جای‌ها)، و منابع و مأخذ؛ و انواع نمایه‌های تخصصی به فراخور متن، مانند: دانش‌واژه‌ها و اصطلاحات، واژگان و تراکیب خاص. نیز اگر اثر مورد پژوهش خود شامل متن و ترجمه باشد، تهیه واژه‌نامه دو زبانه هم ضرورت دارد.

تبصره ۲۰: این گونه پژوهش‌ها در همین سطح مناسب پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد است اما اگر سطح آن به جستارهای تصحیح رساله دکتری برسد، با تصویب شورا می‌تواند به عنوان پایان‌نامه دکتری نیز عرضه شود.

۳-۸. شرح و گزارش در حوزه متون ادبی اعم از شعر و نثر، ویژگی‌های خود را دارد و معمولاً یا به صورت سنتی شامل شرح فرامتنی و پیرامونی (بررسی روزگار و محیطی که متن در آن پدید آمده، ساختار و موضوعات اصلی و فرعی متن، انگیزه‌های آفرینش متن، گونه‌شناسی و تبارشناسی متن، اثرپذیری‌ها و اثرگذاری‌های متن، کتاب‌شناسی متن)، و استخراج، تبویب و تبیین واحدهای متنی (گزارش لغوی، دستوری، بلاغی، و معنایی کلمات و ترکیبات و جملات و فقرات متن)، و یا در قالب یک تحلیل فراگیر ادبی به انجام می‌رسد.

تبصره ۲۱: این دو نوع شرح چنانچه نکات مندرج در بند پیشین هم در آن رعایت شود، برای هر دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری مناسب است.

ماده ۹: ترجمه واژه‌نامه‌های تخصصی به عنوان پایان‌نامه کارشناسی ارشد تنها در یکی از شکل‌های زیر پذیرفته است:

۱-۹. فرهنگ توصیفی واژگان تخصصی یا همان اصطلاح‌نامه‌ها که در آن برای هر مدخل، تعریفی مختصر یا مفصل ارائه شده است.

۲-۹. واژه‌نامه‌های تخصصی که برای هر مدخل یک جمله نمونه کاربست داشته باشد. این نمونه‌های کاربردی را دانشجو نیز می‌تواند به واژه‌نامه بیفزاید، منوط به اینکه آنها را از منابع معتبر استخراج و همراه با ارجاع نقل نماید.

تبصره ۲۲: در هر یک از دو نمونه فوق، انجام پژوهش‌های مندرج در بندهای ماده ۵ (به استثنای بند ۱۲ و ۱۳ و ۱۶) مورد انتظار است.

ماده ۱۰: نقد روش‌مند ترجمه‌های انجام شده (اعم از نقد ساختاری، نقد گفتمانی، نقد مبتنی بر الگوهای نقد ترجمه، نقد سنتی به عنوان پایان‌نامه کارشناسی ارشد و به فراخور متن مبدأ و ترجمه آن، می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

۱-۱۰. ارزیابی کلی ترجمه بر مبنای شناخت متن مبدأ (دوره زمانی و سبک متن مبدأ، نوع مخاطب، انگیزه و اهداف نگارش متن مبدأ)، ویژگی‌های نگارشی و ویرایشی متن (توجه به مطالب مقدمه، حواشی، تعلیقات و خاتمه مؤلف یا محقق متن، علائم اختصاری، غلط‌نامه و...)، روش انتخابی مترجم، بررسی مقوله ترجمه ناپذیری (مقوله‌های بلاغی، ترجمه شعر و امثال و تعابیر ادبی)، روانی متن مقصد و ترجمه‌گون بودن یا نبودن آن و همخوانی آن با دستور زبان مقصد، توجه به مختصات فرهنگی دو زبان؛

۱۰-۲. درج بند به بند متن مبدأ و مقصد و بیان اشکالات مترجم در: درست‌خوانی متن مبدأ، دریافت درست معنی آن، برابری واژگانی (شامل بررسی اسامی خاص و ترجمه آنها، مشترک‌های لفظی، مجاز و کنایه و استعاره، افعال مرکب و پسوندها و پیشوندها و میانوندها و با هم‌آیی‌ها، برابری واژگان مکرر)، بازشناسی‌تطور معنایی واژگان در دوره‌های گوناگون، کاربرد وام‌واژه‌های متن مبدأ در متن مقصد، برگردان ترکیب‌ها و عبارت‌ها و جمله‌ها، اطناب و زیاده‌گویی، ایجاز مخمل و کاستن از مفهوم؛

۱۰-۳- جمع‌بندی و طبقه‌بندی اشکالات موارد بند پیشین به عنوان نتایج پژوهش.

فصل ششم: برونده‌های پایان‌نامه‌های حوزه تصحیح و ترجمه

ماده ۱۱: تفاوت اصلی پایان‌نامه‌های متن پژوهی (و به ویژه تصحیحی) با سایر پایان‌نامه‌های حوزه علوم انسانی آن است که در این پایان‌نامه‌ها احیای یک متن کهن، خود موضوعیت دارد ولی در سایر پایان‌نامه‌ها، نتایج پژوهش و در واقع پاسخ سؤالات تحقیق، و گزارش رد یا اثبات فرضیه‌هاست که موضوعیت دارد و همین نتایج نویافته است که ممکن است با گزارشی تحقیقی در قالب یکی دو مقاله به عنوان برونداد پایان‌نامه ارائه گردد. به عبارت دیگر برونداد اصلی در پایان‌نامه‌های متن پژوهی همان متن پیراسته و منقح از یک اثر مکتوب کهن است که همراه با گزارش‌های جامعی که به دریافت درست متن کمک می‌کند، ارائه می‌شود و اگر در باره این پژوهش، مقاله‌ای نگاشته شود، نوعاً به معرفی و ویژگی‌های شکلی و محتوایی آن می‌پردازد تا خوانندگان را به مراجعه به آن اثر ترغیب کند. کوتاه سخن آن که مقالات مربوط به پایان‌نامه‌های تصحیحی، پژوهشگران را به اصل پایان‌نامه سوق می‌دهد (مقاله مربوط به پایان‌نامه)؛ ولی پژوهش در سایر پایان‌نامه‌ها برای رسیدن به مقالات برونداد آنهاست و گاه مقاله مستخرج، عیناً بخشی از فصول پایان‌نامه است (پایان‌نامه به مقاله مستخرج). به همین روی برونداد اصلی پژوهش‌های تصحیحی خود اثر تصحیح شده است و بنا بر این:

۱۱-۱. ارائه متن مصحح و منقح، خود جایگزین دست کم یکی از دو مقاله مستخرج است و به همین روی انتشارات دانشگاه باید نسبت به انتشار کلیه آثار تصحیحی که بر مبنای این آیین‌نامه و منطبق با مفاد آن به انجام رسیده و هیئت داوران پایان‌نامه، چاپ آن را توصیه کرده باشند، در قالب کتاب و با فرست جداگانه اقدام نماید.

تبصره ۲۳: از آنجایی که این آثار قبلا از صافی داوران معتبر دانشگاهی گذشته، انتشارات دانشگاه می‌تواند در داوری مجدد تنها به یک داور متخصص خارج از دانشگاه اکتفا کند.

تبصره ۲۴: در صورت درخواست پژوهشگر و موافقت شورا، نشر این آثار در خارج از دانشگاه با رعایت ضوابط اداره انتشارات بلا مانع است.

۱۱-۲. مقالات مربوط به پژوهش‌های حوزه تصحیح می‌تواند حاوی مطالب زیر باشد:

- معرفی متن و مؤلف آن (در قالب یک کتاب‌شناسی فراگیر)
- گزارش نسخه‌شناسی (Codicology) و تبارشناسی نسخه‌ها و ویژگی‌های رسم الخطی آنها
- سبک‌شناسی متن
- نوآوری‌های زبانی متن
- نوآوری‌های محتوایی متن
- اثرپذیری متن از آثار پیشینی
- اثرگذاری متن بر آثار پسینی
- تک‌نگاری‌هایی در شرح دشواری‌های متن
- نویافته‌های متن پژوهانه
- نگاهی نقادانه به متن

ماده ۱۲: چنان که در ماده ۱۱ گذشت، تفاوت اصلی پایان‌نامه‌های متن‌پژوهی با سایر پایان‌نامه‌های حوزه علوم انسانی آن است که در این پایان‌نامه‌ها ارائه یک متن، خود موضوعیت دارد ولی در سایر پایان‌نامه‌ها، نتایج پژوهش و در واقع پاسخ سؤالات تحقیق، و گزارش رد یا اثبات فرضیه‌هاست که موضوعیت دارد و همین نتایج نویافته است که ممکن است با گزارشی تحقیقی در قالب یکی دو مقاله به عنوان برونداد پایان‌نامه ارائه گردد. به عبارت دیگر برونداد اصلی در پایان‌نامه‌های متن‌پژوهی همان متن پیراسته و منقح است که همراه با گزارش‌های جامعی که به دریافت درست متن کمک می‌کند، ارائه می‌شود و اگر در باره این پژوهش، مقاله‌ای نگاشته شود، نوعا به معرفی و ویژگی‌های شکلی و محتوایی آن می‌پردازد تا خوانندگان را به مراجعه به آن اثر ترغیب کند. به همین روی برونداد اصلی پژوهش‌های ترجمه‌ای، خود ترجمه فراهم آمده است و بنا بر این:

۱-۱۲. ارائه ترجمه، خود جایگزین دست کم یکی از دو مقاله مستخرج است و به همین روی انتشارات دانشگاه باید نسبت به انتشار کلیه آثار ترجمه‌ای که بر مبنای این آیین‌نامه و منطبق با مفاد آن به انجام رسیده و هیئت داوران پایان‌نامه، چاپ آن را توصیه کرده باشند، در قالب کتاب و با فرست جداگانه اقدام نماید.

تبصره ۲۵: هر دو تبصره ذیل ماده ۱۱ برای این ماده هم منظور می‌شود.

۱۲-۲. مقالات مربوط به پژوهش‌های حوزه ترجمه می‌تواند حاوی مطالب زیر باشد:

- معرفی متن و مؤلف آن (در قالب یک کتاب‌شناسی فراگیر)
- معرفی ترجمه
- سبک‌شناسی متن
- نوآوری‌های محتوایی متن
- اثرپذیری متن از آثار پیشینی
- اثرگذاری متن بر آثار پسینی
- تک‌نگاری‌هایی در شرح دشواری‌های ترجمه متن
- نگاهی نقادانه به متن

فصل هفتم: شورای متن پژوهی

ماده ۱۳: به دلیل تفاوت بنیادی پژوهش‌های حوزه متن‌پژوهی (تصحیح و ترجمه متون)، شورایی بین‌دانشکده‌ای و در سطح شورای پژوهشی یا تحصیلات تکمیلی دانشکده‌ها به ریاست مدیر امور پژوهشی دانشگاه و اعضای زیر - که همگی باید متخصص در حوزه تصحیح یا ترجمه باشند - به پیشنهاد رئیس و حکم معاون پژوهش و فناوری دانشگاه تشکیل می‌شود:

الف) بخش تصحیح (همه اعضا باید متخصص در حوزه تصحیح باشند):

۱. نماینده گروه پژوهشی نسخه‌پژوهی و تصحیح متن
۲. نماینده گروه زبان و ادبیات فارسی
۳. نماینده گروه زبان و ادبیات عربی
۴. نماینده دانشکده ادبیات و علوم انسانی (از یکی از گروه‌های آموزشی مرتبط با حوزه تصحیح، مثل گروه فلسفه)
۵. نماینده دانشکده الهیات و معارف اهل بیت علیهم السلام (از یکی از گروه‌های مرتبط با حوزه تصحیح، مثل گروه علوم قرآن و حدیث)

ب) بخش ترجمه (همه اعضا باید متخصص در حوزه ترجمه باشند):

۱. نماینده گروه زبان و ادبیات فارسی

۲. از هر یک از گروه‌های آموزشی دانشکده زبان‌های خارجی که رشته مترجمی را در دوره‌های کارشناسی ارشد و یا دکتری خود راه‌اندازی کرده‌اند (مانند گروه‌های: زبان و ادبیات انگلیسی، زبان و ادبیات عربی، زبان و ادبیات فرانسه)، یک نماینده.

تبصره ۲۶: جلسات شورا در هر کدام از حوزه‌های تصحیح و ترجمه، جداگانه برگزار می‌شود و با اکثریت نسبی اعضا رسمیت می‌یابد و مصوبات آن برای گروه‌های آموزشی مربوط و معاونت‌های پژوهشی دانشکده‌های آنها لازم الاجراست.

تبصره ۲۷: اگر پیشنهاد یا پایان‌نامه یا کتاب مورد بحث جلسه شورا مربوط به گروهی باشد که نماینده آن، عضو شورا نیست، باید یک نماینده متخصص از آن گروه، به جلسه دعوت شود و حق رأی داشته باشد.

تبصره ۲۸: اگر زبان متن مبدأ یا مقصد پیشنهاد یا پایان‌نامه یا کتاب حوزه ترجمه، مربوط به گروهی از دانشکده زبان‌های خارجی باشد که نماینده آن عضو شورا نیست، باید یک نماینده متخصص ترجمه از آن گروه، به جلسه دعوت شود و حق رأی داشته باشد.

ماده ۱۴: شرح وظایف و اختیارات این شورا به شرح زیر است:

۱-۱۴. بررسی و تصویب نهایی پیشنهاد‌های مربوط به تصحیح و ترجمه متون که به تصویب گروه‌های

آموزشی مربوط رسیده و از سوی معاونت پژوهشی دانشکده‌ها ارسال شده است.

۲-۱۴. پیشنهاد یا تأیید صلاحیت علمی متخصصان فن تصحیح و ترجمه برای راهنمایی، مشاوره و

داوری پایان‌نامه‌های تصحیحی و ترجمه‌ای، به ویژه متخصصان خبره‌ای که مدرک دانشگاهی ندارند.

۳-۱۴. بررسی شایستگی پایان‌نامه‌های دفاع شده حوزه تصحیح و ترجمه برای چاپ در دانشگاه؛ این

شورا برای این منظور در حکم یکی از کارگروه‌های تخصصی اداره چاپ و انتشارات دانشگاه است.

۴-۱۴. امتیازدهی کتاب‌های تصحیحی و ترجمه‌ای که از سوی مدیر پژوهشی یا کمیسیون‌های هیئت

ممیزه برای ترفیع و ارتقای اعضای هیئت علمی ارسال می‌شود.

۵-۱۴. بررسی و تصویب درخواست‌های برگزاری کارگاه‌های تخصصی مربوط به حوزه تصحیح یا ترجمه

که گروه‌های آموزشی و پژوهشی مربوط ارائه می‌دهند.

۶-۱۴. کلیه امور کارشناسی مربوط به حوزه تصحیح یا ترجمه که از سوی معاونت‌های پژوهشی یا

آموزشی دانشگاه احاله می‌شود؛ مانند تنظیم کاربرگ ارزیابی کتاب‌های تصحیحی و ترجمه‌ای.

۷-۱۴. بازنگری فصول، مواد، بندها، تبصره‌ها و پیوست‌های این آیین‌نامه.

شیوه‌نامه انجمن مدرن زبان امریکا (MLA)

(Modern Language Association)

شیوه‌نامه «ام. ال. ای» از جمله شیوه‌های استناد درون‌متنی است. این شیوه که مبتنی بر نظام «نام - صفحه‌شمار» است، بیشتر با حوزه‌هایی از علوم سازگاری دارد که نقل قول مستقیم از اشخاص، به دلیل استناد به اعتبار گوینده، اهمیت وافر دارد.

***

استناد به منابع چاپی

استناد در متن

۱. در استناد به کتاب‌های مقدس، ابتدا نام کتاب به شکل زیرخطدار یا کج (ایرانیك/ ایتالیک) درج می‌شود، پس از يك ویرگول نام سوره (یا بخش) و پس از آن، شماره آیه یا آیات درج می‌شود. در کتاب‌های آسمانی - مانند انجیل - که يك بخش شامل اجزای گوناگون است، قبل از شماره آیه، نام جزء نیز درج می‌شود. در خصوص قرآن مجید، ذکر شماره سوره پس از نام آن ترجیح دارد. نیز اگر در متن قرآنی وجود دارد که استناد به قرآن را نشان می‌دهد، ذکر نام قرآن در عبارت استناد ضرورت ندارد؛ مثال: (قرآن مجید، آل عمران ۱۰۰) / (قرآن مجید، آل عمران ۳: ۱۰۰).
۲. برای استناد در متن، ابتدا نام خانوادگی پدیدآورنده، و پس از يك فاصله، شماره صفحه مورد استناد در میان دو کمان (پرانتز) درج می‌شود. برای ذکر صفحه‌شمار، از علامت اختصاری صفحه (ص) استفاده نمی‌شود؛ مثال: (حاکمی ۶۴).
۳. در مواقعی که اثر مورد استناد، دو پدیدآورنده دارد، نام خانوادگی هر دو درج می‌شود و بین آن‌ها در فارسی و عربی و او عطف، و در انگلیسی «and» قرار می‌گیرد؛ مثال: (ایروانی‌زاده و شاملی ۱۴۱).
۴. اگر اثر مورد استناد، سه پدیدآورنده دارد، پس از نام خانوادگی پدیدآورنده اول، ویرگول و يك فاصله، و بین پدیدآورنده دوم و سوم و او عطف قرار می‌گیرد؛ مثال: (النحاس، بوعباس و حسن ۱۶).
۵. در مواقعی که اثر مورد استناد بیش از سه پدیدآورنده دارد، نام خانوادگی اولین پدیدآورنده درج و پس از آن در فارسی «و دیگران»، در عربی «وآخرین»، و در انگلیسی «et al.» قرار می‌گیرد؛ مثال: (اکبری و دیگران ۴۲۴).

۶. عبارت استناد در جایی از متن قرار می‌گیرد که در آنجا استناد صورت گرفته است. بهتر است این عبارت در جایی از جمله قرار گیرد که در روند مطالعه وقفه ایجاد نکند؛ جایی که به طور طبیعی مکث اتفاق می‌افتد، مانند انتهای جمله. نیز عبارت استناد بر علامت سجاوندی پایان جمله، یا بند (پاراگراف) مقدم است، یعنی علامت سجاوندی پایانی، باید پس از بستن دو کمان عبارت استناد قرار گیرد.

۷. اگر نام پدیدآورنده یا پدیدآورندگان در متن ذکر شده است، فقط شماره صفحه داخل دو کمان درج می‌شود؛ مثال:

دکتر حاکمی معتقد است ساخت قطعاتی بر وزن و آهنگ ترانه‌های عامیانه، از آغاز مشروطیت مورد توجه گویندگان قرار گرفته است (۶۴).

۸. در صورتی که در بخش مشخصی از متن، به دو یا چند اثر بیشتری استناد شده باشد، پس از درج اطلاعات مربوط به هر اثر و قرار دادن ویرگول، مشخصات آثار بعدی درج می‌شود؛ مثال: (داد ۷۱، ذوالقدری ۵۹).

۹. در صورتی که استناد به دو اثر از دو پدیدآورنده با نام خانوادگی مشابه انجام شده است، می‌توان نخست آغاز (حرف اول) نام کوچک آن‌ها را نوشت و پس از نقطه و یک فاصله، نام خانوادگی را درج کرد؛ مثال برای الدكتور محمدعلی الهاشمی و سید أحمد الهاشمی به ترتیب: (م. الهاشمی)؛ (أ. الهاشمی).

۱۰. چنانچه به دو یا چند اثر از یک پدیدآورنده استناد شود، می‌توان پس از نام پدیدآورنده بخشی از عنوان را ذکر کرد و سپس شماره صفحه را آورد. البته بسته به این که اثر، کتاب، مقاله یا مدرک دیگری باشد، شکل نوشتاری عنوان ممکن است تفاوت کند، مثلاً عنوان کتاب زیرخط‌دار یا کج (ایرانیک/ایتالیک) درج می‌شود و عنوان مقاله داخل گیومه قرار می‌گیرد؛ مثال: (میرافضلی، رباعیات خیام ۲۵) / (میرافضلی، رباعیات خیام ۲۵)؛ (میرافضلی، «قاضی نظام‌الدین اصفهانی» ۲۴) / (میرافضلی، «قاضی نظام‌الدین اصفهانی» ۲۴).

۱۱. در صورتی که استناد به چند صفحه پیاپی از یک اثر صورت گیرد، صفحه آغاز و پایان به ترتیب از راست به چپ درج می‌شود و بین آن‌ها علامت فاصله قرار می‌گیرد؛ مثال: (میرافضلی ۱۴۹-۱۵۱).

۱۲. در صورتی که استناد به دو یا چند بخش از متن یک اثر، همزمان صورت گیرد، صفحه‌شمارها به ترتیب، درج و بین آن‌ها علامت ویرگول قرار می‌گیرد؛ مثال: (میرافضلی ۱۴۵، ۱۴۹-۱۵۱)؛ (میرافضلی ۱۴۵، ۱۴۹-۱۵۱، ۱۷۴).

۱۳. برای استناد به بخشی از یک اثر چند جلدی، در قسمت مربوط به صفحه شمار، ابتدا شماره جلد و پس از دو نقطه و یک فاصله، شماره صفحه یا صفحات نوشته می‌شود؛ مثال: (دهخدا ۱: ۲۴۳). البته در صورتی که مجلدات یک اثر، صفحه‌شمار پیاپی داشته باشد، ذکر شماره جلد ترجیح دارد ولی ضروری نیست؛ مثال: (دهخدا ۲۴۳).

۱۴. در صورتی که به کل یک جلد استناد شده باشد، در فارسی و عربی به دنبال حرف «ج»، و در انگلیسی پس از «vol»، شماره جلد درج می‌شود؛ مثال:

از حرف «ش» تا «ی» در برخی از لغت‌نامه‌های الفبایی عربی حتی يك مورد یافت نمی‌شود که کلمه‌ای به صورت جمع، مدخل باشد (مسعود ج ۲).

۱۵. اگر اثر مورد استناد، به جای پدیدآورنده فردی، دارای پدیدآورنده سازمانی یا پدیدآورنده گروهی است، نام آن به طور کامل درج می‌شود. در صورتی که نام سازمان یا گروه طولانی است، درج آن در متن ترجیح دارد ولی ضروری نیست و می‌توان به بخشی از آن اکتفا کرد؛ مثال: (سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران ۲: ۱۵۸).

۱۶. در مواقعی که اثر مورد استناد، فاقد پدیدآورنده است، کوتاه‌شده عنوان به جای آن کنار صفحه‌شمار ظاهر می‌شود. همان‌طور که در بند «۱۰» نیز اشاره شد، بسته به این که چه نوع مدرکی مورد استناد قرار گرفته باشد، ممکن است علامت سجاوندی عنوان تفاوت کند؛ مثال: (قرة العين ۱۳۳) / (قرة العين ۱۳۳).

۱۷. در صورتی که به نقل قول کوتاهی از يك اثر استناد شده است، عبارت منقول در گیومه و در درون متن جای می‌گیرد. عبارت استناد نیز پس از نقل قول درج می‌شود؛ مثال:
برخی صاحب‌نظران معتقدند «از آغاز مشروطیت ساختن قطعاتی بر وزن و آهنگ ترانه‌های عامیانه و با همان زبان مورد توجه گویندگان قرار گرفت» (حاکمی ۶۴).

یا:

برخی صاحب‌نظران معتقدند "از آغاز مشروطیت ساختن قطعاتی بر وزن و آهنگ ترانه‌های عامیانه و با همان زبان مورد توجه گویندگان قرار گرفت" (حاکمی ۶۴).

۱۸. در صورتی که طول نقل قول مورد استناد بیش از چهار سطر (چهل کلمه) باشد، در سطر جدید و در بند (پاراگراف) جداگانه‌ای با يك سانتی‌متر تورفتگی نسبت به متن (در فارسی و عربی راست و در لاتین چپ) درج می‌شود. در این موارد نقل قول در گیومه قرار نمی‌گیرد؛ مثال:
يقول بعض المحققين:

كلمة الزندقة ليست عربية، إنما هي تعريب لمصطلح إيراني [هو زند]، كان يطلقه الفرس على عمل من يؤولون أفسا - كتاب زرادشت - تأويلاً ينحرف عن ظاهر نصوصه، ومن أجل ذلك نعتوا به دعوة ماني ومن فُتتوا بها من الفرس، حتى شملت هذه الكلمة كل من استظهر نحلة من المجوس، و اتسعت أكثر من ذلك، فشملت كل إلحاد بالدين وكل مجاهرة بالفسق (ضيف ۷۹).

۱۹. گاه استناد به نقل قول (مستقیم یا غیر مستقیم) کسی از طریق منبع اصلی نیست، بل که نقل قول از يك منبع واسطه اخذ شده است. در این مواقع، در ابتدای عبارت استناد در فارسی «نقل در»، در عربی «نقل فی»، و در انگلیسی «qtd. In» درج می‌شود و پس از آن اطلاعات کتاب‌شناختی مربوط به منبع استناد قرار می‌گیرد. نام فرد یا منبع اصلی نقل قول نیز در متن ذکر می‌شود؛ مثال:

گلستانه در باب چهاردهم کتاب انیس الوحدة يك رباعی به اسم خیام درج کرده است (نقل در میرافضلی ۱۰۱).

۲۰. در صورتی که به نقل قول مستقیم مورد استناد کلماتی افزوده شده باشد، آن کلمات داخل قلاب (کروشه) قرار می‌گیرد و اگر کلماتی از نقل قول حذف شده باشد در محل حذف کلمات، داخل کروشه، علامت سه نقطه گذاشته می‌شود؛ مثال:

از سال ۱۳۲۲ [هجری شمسی] مجله سخن انتشار یافت. یک شاعر جوان که در انگلستان به تحصیل مشغول بود، بعضی از آثار خود را برای انتشار به این مجله فرستاد. گفتگو از دکتر مجدالدین میرفخرایی است [...] نخستین قطعه او با عنوان «باران» در شماره نهم دوره اول سخن منتشر شد. در این قطعه شاعر همان روش نیما را پیش گرفته بود (حاکمی ۶۲).

*

درج منابع و مآخذ در فهرست پایانی

هر چند فهرست منابع و مآخذ در پایان پژوهش آورده می‌شود، اما پژوهشگر باید از همان آغاز یادداشت‌برداری، شیوه‌نامه استناد را معلوم کرده، بر اساس آن گام بردارد تا ناچار نشود دوباره به منابع خود مراجعه کند، به ویژه که همیشه امکان مراجعه مجدد فراهم نیست. نیز توصیه می‌شود فهرست منابع هر زبانی - اعم از فارسی، عربی، انگلیسی و ... - جداگانه تنظیم و ارائه شود.

(۱) کتاب

چارچوب کلی

۳. وضعیت نشر						۲. عنوان			۱. پدیدآورنده						
نقطه	سال نشر	یک فاصله	ویژگی	ناشر	یک فاصله	محل نشر	یک فاصله	نقطه	نام اثر	یک فاصله	نقطه	نام	یک فاصله	ویژگی	نام خانوادگی
.	۱۳۷۰		،	جاویدان		:	تهران	.	شگرف		.	فریدون		،	تولگی
.	۱۹۸۷م		،	دار بیروت		:	بیروت	.	البيخلاء		.	عمرو بن بحر		،	الجاحظ

قواعد استناد به کتاب

۱. پدیدآورنده

- ابتدا نام خانوادگی پدیدآورنده یا اسم اشهر او درج می‌شود. اسم اشهر همان لقب، کنیه، تخلص و یا نسبت در مورد اسامی قبل از رایج شدن نام خانوادگی است. در خصوص اسامی دو یا سه کلمه‌ای نویسندگان عرب، بخش اخیر به عنوان نام خانوادگی قلمداد می‌شود.

نکته: آخرین ویرایش کتاب فهرست مستند اسامی مشاهیر و مؤلفان سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، مرجعی معتبر در تشخیص اسم اشهر پدیدآورندگان است. البته در خصوص ضبط اعلام عربی در فهرست منابع عربی، باید قواعد مربوط به اثبات یا عدم اثبات «ال» رعایت شود.

• در آثار ترجمه شده از زبان‌های اروپایی، بهتر است نام نویسنده اصلی به ضبط زبان متن مبدأ هم درج گردد. در این باره هم آخرین ویرایش کتاب فهرست مستند اسامی مشاهیر و مؤلفان سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، راهنمایی معتبر است. محل درج، مقابل ضبط فارسی یا عربی نام و نام خانوادگی او و در داخل کروشه است؛

مثال: کریستنسن، آرتور امانوئل [Christensen, Arthur Emanuel].

• شرح پدیدآورندگان طبق آنچه در صفحه عنوان اثر آمده است، درج می‌شود و از آغاز نام‌ها (= حرف نخست نام) تنها در صورتی استفاده می‌شود که در صفحه عنوان اثر از آن‌ها استفاده شده باشد؛ مثال: سایه، ه. ا.

• در صورتی که اثری دارای دو یا سه پدیدآورنده است، شرح آنها، به ترتیب درج در اثر اصلی، در فهرست ظاهر می‌شود. لازم به ذکر است نام پدیدآورنده اول به شکل مقلوب (نخست نام خانوادگی و سپس نام)، و نام پدیدآورندگان دوم به بعد به شکل طبیعی نوشته می‌شود.

قالب: نام خانوادگی پدیدآورنده اول (ویرگول و يك فاصله) نام كوچك (نقطه ویرگول و يك فاصله) نام كوچك پدیدآورنده دوم (يك فاصله) نام خانوادگی پدیدآورنده دوم (ویرگول و يك فاصله و حرف «و») و يك فاصله) نام كوچك پدیدآورنده سوم (يك فاصله) نام خانوادگی پدیدآورنده سوم (نقطه و يك فاصله)

مثال ۱ (با دو نویسنده): رضایی هفتادری، غلامعباس؛ و محمدحسن حسن‌زاده‌نیری.

مثال ۲ (با سه نویسنده): النحاس، مصطفی؛ حسین بوعباس، وزکریا محمد حسن.

• در صورتی که تعداد پدیدآورندگان چهار یا بیشتر باشد، فقط نام پدیدآورنده اول درج می‌گردد و پس از آن در منابع فارسی از «و دیگران» یا «و همکاران»، در منابع عربی از «و آخرون» یا «وزملاؤه»، و در منابع انگلیسی از «et al» استفاده می‌شود.

قالب: نام خانوادگی (ویرگول و يك فاصله) نام كوچك (نقطه ویرگول و يك فاصله) حرف «و» (يك فاصله) کلمه «دیگران» (نقطه و يك فاصله)

مثال: اکبری، محمدتقی؛ و دیگران.

• در صورتی که در اثر مورد استناد، نام مستعار پدیدآورنده آمده و نام واقعی پدیدآورنده برای پژوهشگر معلوم است، می‌تواند پس از درج نام مستعار، نام واقعی پدیدآورنده را در کروشه بنویسد.

مثال: سروشیار [مظاهری]، جمشید.

- عناوین، القاب، و درجات تحصیلی - مانند آیت الله، علامه، استاد، دکتر و ... - از آغاز نام پدیدآورندگان حذف می‌شود. در موارد خاص باید به کتاب فهرست مستند اسامی مشاهیر و مؤلفان مراجعه کرد.
- در صورتی که اثری علاوه بر مؤلف، دارای مترجم، ویراستار، مقدمه‌نویس، گردآورنده، و افرادی از این قبیل باشد، پس از عنوان اثر، نام و نام خانوادگی آن‌ها، به شکل طبیعی و به شرحی که در صفحه عنوان اثر آمده‌است، درج می‌شود.
- اگر اثر پدیدآورنده حقیقی ندارد و یک سازمان یا گروه در حکم پدیدآورنده است، نام آن سازمان یا گروه به عنوان پدیدآورنده تلقی می‌شود.

- در صورتی که پدیدآورنده مشخصی برای یک اثر نباشد نیازی به استفاده از اصطلاحاتی چون «بی‌نام»، «مجهول المؤلف»، «Anonymus»، یا «Anon» نیست. در این مواقع عنوان اثر به جای پدیدآورنده قرار می‌گیرد.

۲. عنوان و عنوان فرعی

- از شکل نوشتاری زیرخطدار یا ایرانیک/ایتالیک استفاده می‌شود. هر شکل نوشتاری که انتخاب می‌شود، باید آن را در سراسر فهرست مآخذ رعایت کرد. به‌طور مثال، نباید یک عنوان را ایرانیک/ایتالیک و دیگری را زیر خطدار درج کرد؛

مثال قالب اول: حاکمی، اسماعیل. ادبیات معاصر ایران.

مثال قالب دوم: حاکمی، اسماعیل. ادبیات معاصر ایران.

- عنوان فرعی پس از درج عنوان اصلی و گذاشتن دو نقطه و یک فاصله درج می‌شود؛
مثال: داد، سیما. فرهنگ اصطلاحات ادبی: واژه‌نامه مفاهیم و اصطلاحات ادبی فارسی و اروپائی به شیوه تطبیقی و توضیحی.
یا: داد، سیما. فرهنگ اصطلاحات ادبی: واژه‌نامه مفاهیم و اصطلاحات ادبی فارسی و اروپائی به شیوه تطبیقی و توضیحی.
- در صورتی که اثر، ترجمه است و عنوان اثر مورد استناد، در واقع ترجمه اثر اصلی است، پس از درج وضعیت نشر، در فارسی با نوشتن کلمه «ترجمه»، و در عربی با کلمه «ترجمة / تعریب»، و در لاتین با گذاشتن عبارت «(trans of)»، عنوان اثر به زبان اصلی نوشته می‌شود؛

مثال ۱: جبران، جبران خلیل. عیسی پسر انسان و بال‌های شکسته. برگردان محسن نیک‌بخت. تهران: علم، ۱۳۸۲. ترجمه Jesus the Broken Wings and the Son of Man.

مثال ۲: سلامة كار، مریم. الترجمة فی العصر العباسی: مدرسة حنین بن إسحق وأهميتها فی الترجمة. ترجمة نجیب غزوی. دمشق: وزارة الثقافة، ۱۹۹۸. ترجمة La Traduction al' Epoque Abbasside.

- در منابع انگلیسی آغاز همه کلمات عنوان (به استثنای حروف تعریف و اضافه که در وسط عنوان باشند)، با حروف بزرگ نوشته می‌شود.

● در صورتی که صفحه عنوان و صفحات مقدماتی اثر، نمایانگر این است که کتاب دارای سلسله انتشارات (فروست) است، عنوان و شماره فروست، به شکل ساده و به دنبال عنوان اصلی - و در صورتی که اثر علاوه بر مؤلف، دارای مترجم یا ویراستار نیز هست، به دنبال نام آن‌ها - درج می‌شود؛
مثال: حسن‌لی، کاووس. وامق و عذرا: تلخیص و بازنویسی مثنوی وامق و عذرا اثر محمدحسین حسینی شیرازی. کارنامه دانشوران ایران و اسلام ۷۴.

۳. ویرایش (در صورتی که اثر بیش از یک ویرایش داشته باشد)

● در استناد به منابع انگلیسی شماره ویرایش به دنبال علامت اختصاری «ed.» (به جای کلمه «edition»)، و در فارسی پس از واژه «ویرایش / ویراست»، و در عربی در پی کلمه «إصدار» ذکر می‌شود.
نکته: در فهرست مآخذ برخی کتب و مقالات مشاهده می‌شود نوبت چاپ یک کتاب با شماره ویرایش آن یکسان تلقی شده و در جایگاه شرح ویرایش، نوبت چاپ درج گردیده است. باید دانست که ممکن است ویرایش اول کتابی به چاپ دهم برسد اما این به آن معنی نیست که در هر نوبت چاپ، ویرایشی صورت گرفته است. همچنین ممکن است اثر مورد استناد، ویرایش دهم کتابی باشد که چاپ اول آن را در دست داریم. در ویرایش جدید هر اثر، ساختار نحوی و معنایی دستخوش تغییر می‌شود اما در چاپ جدید چنین اتفاقی نمی‌افتد و در واقع همان اثر قبلی تکثیر می‌شود. در واقع، ویرایش‌های مختلف یک کتاب - بر خلاف چاپ‌های مختلف آن - اثر جدید تلقی می‌شوند. لذا باید دقت کرد که شماره نوبت چاپ با عدد ویرایش اشتباه نشود. گفنی است ذکر شماره ویرایش، جزء اطلاعات کتاب‌شناختی ضروری یک اثر است که حتماً باید در عبارت استناد درج شود، اما نیازی به ذکر نوبت چاپ نیست. به هر حال علامت اختصاری چاپ، در فارسی «ج»، و در عربی «ط» است و در هر صورت، چاپ اول ذکر نمی‌شود.

۴. شماره جلد

● در صورتی که استناد به یک اثر چند جلدی صورت گرفته باشد، پس از درج عنوان، و شرح ویرایش، تعداد کل جلدها ذکر می‌شود. در صورتی که مجلدات یک اثر، صفحه‌شمار پیاپی داشته باشد، می‌توان در دو کمان (پرانتز)، عبارت «با صفحه‌شمار پیاپی» را افزود.
● برای ذکر تعداد جلدها در فارسی علامت اختصاری «ج»، در عربی «مج / ج»، و در لاتین «vols.» به کار می‌رود.
● اگر فقط به یک جلد از یک اثر چند جلدی استناد شده است، فقط شماره جلد مورد استناد ذکر می‌شود. در صورت تمایل می‌توان تعداد کل جلدهای اثر را نیز در پایان (یعنی بعد از تاریخ نشر) درج کرد.
● در صورتی که به یک جلد از یک اثر چند جلدی استناد شده است که هر جلد عنوان جداگانه‌ای دارد، می‌توان به همان جلد مشخص استناد کرد و ذکر آن از سایر جلدها به میان نیاورد. در صورت تمایل می‌توان

اطلاعات مربوط به کل اثر را - به صورت اطلاعات ضمیمه‌ای - در پایان (یعنی بعد از تاریخ نشر) درج کرد. این اطلاعات ممکن است شامل عنوان کلی اثر، ویراستار اثر کلی، تعداد جلد‌های اثر، سال یا سال‌های نشر باشد؛ مثال: نائینی، محمدحسین. متافیزیک از دیدگاه اسلام. ویراسته پرند ستاری. تهران: میمنت، ۱۳۸۱. ج ۲ از متافیزیک از دیدگاه ادیان الهی. ۱۲ ج. ۱۳۷۱ - ۱۳۸۰.

۵. محل نشر

• در صورتی که ناشر یا ناشران در بیش از یک شهر فعالیت دارند و در صفحه عنوان اثر، بیش از نام یک شهر به عنوان محل نشر ذکر شده است، فقط نام اولین شهر درج شده در صفحه عنوان در جایگاه محل نشر قرار می‌گیرد.

• محل نشر به شکل کامل درج، و از مخفف نویسی اجتناب می‌شود.

• در صورتی که محل نشر، شهری ناشناخته است، بعد از نوشتن آن، ویرگول و بعد یک فاصله قرار می‌گیرد و نام ایالت یا کشور به آن اضافه می‌شود؛
مثال ۱: بناب، ایران.

مثال ۲: أبوظبي، الإمارات العربية المتحدة.

• اگر کتابی با همکاری دو ناشر به چاپ رسیده باشد و هر یک از آن‌ها از شهر یا کشوری جداگانه باشند، نام هر ناشر در مقابل شهر خود ذکر می‌شود و بین مشخصات هر یک، علامت نقطه ویرگول قرار می‌گیرد؛
مثال: أبوظبي، الإمارات العربية المتحدة: المجمع الثقافي؛ بيروت: دار الانتشار العربي.

• در صورتی که در صفحه عنوان اثر، نام محل نشر ذکر نشده، ولی استنادکننده از منبع دیگری پی به آن برده است، محل نشر داخل کروشه درج می‌شود.

• در صورتی که محل نشر نامشخص است، در فارسی از مخفف «بی‌جا»، در عربی «د.م» (مخفف «دون مکان للنشر»)، و در انگلیسی از «n.p.» (مخفف «no place») استفاده می‌شود و در هر صورت، پس از آن علامت دو نقطه قرار می‌گیرد.

۶. ناشر

• نام ناشر به طور کامل درج می‌شود.

• اگر کتابی با همکاری دو ناشر به چاپ رسیده باشد، نام هر دو به ترتیبی که در صفحه عنوان، یا صفحه حقوقی ذکر شده، درج می‌گردد.

• اگر پدیدآورنده یا هر شخص حقیقی و حقوقی دیگری مسئولیت نشر اثر را بر عهده دارد، نام وی به منزله ناشر تلقی می‌شود.

- در صورتی که در صفحه عنوان اثر، نام ناشر ذکر نشده، ولی استنادکننده از منبع دیگری پی به آن برده است، نام ناشر داخل کروشه درج می شود.
- در صورتی که ناشر نامشخص است، در فارسی از مخفف «بی‌نا»، در عربی «د.ن» (مخفف «دون ناشر»)، و در انگلیسی از «n.p.» (مخفف «no publisher») استفاده می‌شود و در هر صورت، پس از آن علامت ویرگول قرار می‌گیرد.

۷. تاریخ نشر

- در صورتی که در صفحه عنوان اثر، تاریخ نشر ذکر نشده، ولی استنادکننده از منبع دیگری پی به آن برده است، تاریخ نشر داخل کروشه نوشته می‌شود.
- در صورتی که تاریخ نشر نامشخص است، در فارسی از مخفف «بی‌تا»، در عربی «د.ت» (مخفف «دون تاریخ للنشر»)، و در انگلیسی از «n.d.» (مخفف «no date») استفاده می‌شود.
- چنانچه استناد به یک اثر چند جلدی صورت گرفته است که بین تاریخ انتشار اولین جلد تا آخرین جلد چند سال فاصله است، تاریخ نشر اولین جلد درج، و سپس یک خط تیره (به معنی «تا»)، و آن گاه تاریخ نشر آخرین جلد نوشته می‌شود.
- چنانچه استناد به یک اثر چند جلدی صورت گرفته که هنوز همه جلدهای آن منتشر نشده است، پس از ذکر تاریخ نشر اولین جلد یک خط تیره گذاشته می‌شود و پس از یک فاصله، نقطه قرار می‌گیرد.

۸. صفحه‌شمار

- در صورتی که به بخش مشخصی از کتاب استناد شده است، شماره صفحات ذکر می‌شود. برای درج صفحه‌شمار از علامت اختصاری صفحه (ص) استفاده نمی‌شود؛ مثال ۱: ۷۵. مثال ۲: ۷۵-۸۹. البته در این صورت، در ارجاعات درون‌متنی دیگر به ذکر شماره صفحه نیازی نیست.

*

قواعد استناد به فصلی از کتاب

- ابتدا مشخصات مربوط به فصل، شامل پدیدآورنده و عنوان به ترتیب درج می‌گردد و سپس مشخصات مربوط به اثر اصلی نوشته می‌شود.

- عنوان فصل داخل گیومه درج می‌شود و قبل از بستن گیومه يك نقطه قرار می‌گیرد و پس از گیومه و يك فاصله، مشخصات کتاب نوشته می‌شود.
  - در صورتی که فصل مورد استناد، علاوه بر پدیدآورنده دارای مترجم یا ویراستار نیز باشد، نام آن‌ها به شکل طبیعی پس از عنوان فصل - و با يك نقطه در پایان - و قبل از عنوان اصلی درج می‌شود.
  - شماره صفحات فصلی که مورد استناد قرار گرفته، در پایان و پس از سال نشر درج می‌شود.
- مثال: زرین کوب، عبدالحسین. «رودکی، شاعر روشن‌بین.» با کاروان حله. ج ۷. تهران: علمی، ۱۳۷۲. ۱۱ - ۱۸.

*

قواعد استناد به مدخل دانشنامه‌ها، دایرة المعارف‌ها و دیگر مراجع مشابه

- برای استناد به مقاله دایرة المعارف و امثال آن، مانند استناد به فصلی از کتاب عمل می‌شود.
  - اگر مدخل منبع مرجع دارای پدیدآورنده است، عبارت استناد با شرح نام وی، و در صورتی که فاقد پدیدآورنده است با عنوان مدخل آغاز می‌شود.
  - در صورتی که نظم مقالات یا مدخل‌ها در منبع مرجع به طور الفبایی منظم شده است، نیازی به ذکر صفحه‌شمار و حتی شماره جلد مورد استناد نیست.
- مثال ۱: مهدوی، سیروس. «جوینی، علاءالدین ابوالمظفر عظاملك.» دایرة المعارف تشیع. زیر نظر احمد صدرحاج سیدجوادی و دیگران. ج ۵ (تفصیل - چینی). تهران: شهید سعید محبی، ۱۳۷۵. ۵۳۰ - ۵۳۱.
- مثال ۲: الفاضل الهندی، محمد بن الحسن. «قراح الاقتراح.» تصحیح امیر صالح معصومی. نصوص و رسائل من تراث أصفهان العلمی الخالد. إشراف مجید هادی‌زاده. مج ۱ (فی الأدب العربی). تهران: هستی‌نما، ۱۳۸۶ هـ. ش. ۲۳۷ - ۲۹۸.

*

قواعد استناد به مقاله‌ای از مجموعه مقالات منتشر شده يك همایش

- برای استناد به مقاله‌ای در مجموعه مقالات چاپ شده يك کنفرانس باید مانند فصلی از کتاب عمل کرد، با این تفاوت که اگر در عنوان اثر اصلی (مجموعه مقالات کنفرانس) شرح کنفرانس ارائه نشده باشد، باید اطلاعات مربوط به شرح کنفرانس (شامل عنوان کنفرانس، تاریخ برگزاری، و محل برگزاری کنفرانس شامل شهر و کشور) را پس از ذکر عنوان اثر و شرح پدیدآورندگان آن، و قبل از وضعیت نشر به شرح زیر ارائه کرد:
- قالب: عنوان کنفرانس (ویرگول و يك فاصله) ماه برگزاری کنفرانس (يك فاصله) سال برگزاری (ویرگول و يك فاصله) شهر محل برگزاری (ویرگول و يك فاصله) کشور (نقطه)

• در استناد به چکیده مقاله چاپ شده در مجموعه خلاصه مقالات يك همایش نیز همین گونه عمل می شود.

مثال ۱: شادی، مریم. «رویکردی به جایگاه اندیشه علوی.» گزیده مقالات همایش علمی امام علی علیه السلام، دی ۱۳۸۴، بندرعباس، ایران. بنیاد غدیر استان هرمزگان. قم: حضرت معصومه سلام الله علیها، ۱۳۸۴. ۱۶۳ - ۱۷۹.
مثال ۲: علائی حسینی، مهدی. «سیمای خیام در ادبیات جهانی.» خلاصه مقالات کنگره بین المللی بزرگداشت نهصدمین سالگرد وفات حکیم عمر خیام نیشابوری، اردیبهشت ۱۳۷۹، نیشابور، ایران. نیشابور: بی نا، ۱۳۷۹. ۳۸ - ۳۹.

*

قواعد استناد به مقاله نشریات و مجلات و روزنامه‌ها

• برای استناد به مقاله مجله علمی هم مانند استناد به فصلی از کتاب عمل می شود.
• عنوان نشریه یا مجله مانند عنوان کتاب به شکل زیر خط‌دار یا کج درج می شود. در خصوص مجلاتی که يك نام کوتاه و يك نام تفصیلی دارند، درج نام تفصیلی مجله ترجیح دارد ولی ضروری نیست.
• پس از عنوان نشریه یا مجله، فقط يك فاصله قرار می گیرد و پس از آن شماره پیاپی (مسلسل) و يك فاصله، و سال نشر در دو کمان، و سپس دو نقطه، و آنگاه شماره صفحات مقاله مانند صفحات فصل کتاب درج می شود؛

مثال ۱: سجادی، سیدصادق. «زبان فارسی در چند کتاب عربی.» معارف ۶۱ (۱۳۸۴): ۵ - ۳۰.
مثال ۲: مهدوی دامغانی، احمد. «يك دسته گل دماغ پرور.» آینه میراث: فصلنامه ویژه نقد کتاب، کتاب‌شناسی و اطلاع‌رسانی در حوزه متون ۳۹ (۱۳۸۶): ۲۴۱ - ۲۵۱.

• ذکر سال شمار، و شماره مجله در هر سال، و نیز نام فصل سال ضرورت ندارد مگر آن که مجله شماره پیاپی نداشته باشد.

• برای استناد به مقاله ترجمه شده در مجله مانند استناد به مقاله مجله عمل می شود با این تفاوت که پس از عنوان مقاله، نام و نام خانوادگی مترجم، به شکل طبیعی ذکر می گردد؛
مثال: جواد، مصطفی. «اصفهان، پایگاه ادبیات عربی در ایران و جایگاه نظام‌الدین اصفهانی.» ترجمه محسن محمدی. فرهنگ اصفهان ۱۵ (۱۳۷۹): ۱۰۵ - ۱۱۶. ترجمه «اصفهان معقل الأدب العربی فی ایران ونظام‌الدین الأصفهانی».

• برای استناد به مقالات مندرج در ماه‌نامه و هفته‌نامه نیز مانند استناد به مقاله مجله علمی عمل می شود. فقط در قسمت مربوط به تاریخ نشر تفاوت‌هایی وجود دارد. در استناد به این منابع، بسته به توالی انتشار، در قسمت تاریخ نشر، ابتدا روز؛ سپس در انگلیسی مخفف (سه حرف اول) نام ماه و بعد از يك فاصله، سال درج می شود. نیز تاریخ نشر داخل پرانتز قرار نمی گیرد؛

مثال ۱ (ماه‌نامه): آذر مکان، حشمت‌الله. «تحلیلی نو از متنی کهن.» ادبیات داستانی شهریور ۱۳۸۲: ۶۰ - ۶۲.

مثال ۲ (هفته‌نامه): دهشیار، حسین. «ریشه‌های دوگانه.» شهروند امروز ۹ تیر ۱۳۸۷: ۶۳.

- در استناد به مقاله روزنامه، نام روزنامه مطابق آنچه در سربرگ صفحه اول آمده، درج می‌شود.
- در صورتی که روزنامه از اشتهاار برخوردار نیست، نام شهر انتشار آن داخل کروش و بعد از نام روزنامه درج می‌شود.
- روز، ماه و سال نشر روزنامه به طور کامل نوشته می‌شود. ماه‌های میلادی، به استثنای ماه‌های ژوئیه، مه و ژوئن، به صورت مخفف نوشته می‌شود.
- دوره و شماره روزنامه - حتی اگر وجود دارد - درج نمی‌شود.
- در صورتی که مطلب مورد استناد در دو صفحه غیر متوالی چاپ شده باشد، شماره صفحات با ویرگول از هم جدا می‌شود.
- در صورتی که مقاله، فاقد نویسنده باشد، عنوان آن در صدر قرار می‌گیرد؛

مثال ۱: پورداوود، رضا. «ریش و قیچی دست کیست؟» اصفهان زیبا ۶ تیر ۱۳۸۷: ۴.

مثال ۲: «عرفان درگیر.» اصفهان زیبا ۶ تیر ۱۳۸۷: ۹.

*

قواعد استناد به پایان‌نامه‌ها

- پس از نام و نام خانوادگی دانش‌آموخته مطابق با شیوه ذکر پدیدآورنده کتاب، عنوان پایان‌نامه به شکل ساده نوشته می‌شود و همانند نام فصلی از کتاب، داخل گیومه قرار می‌گیرد (گیومه باز و عنوان و نقطه و گیومه بسته و فاصله).
- سپس در فارسی، کلمه «پایان‌نامه»، در عربی «الأطروحة/الرسالة»، و در لاتین مخفف «Diss.» درج می‌شود. پس از این کلمه نقطه و يك فاصله قرار می‌گیرد. می‌توان برای اطلاع رسانی بیشتر، عنوان مقطع تحصیلی را به صورت مضاف الیه پس از کلمه پایان‌نامه افزود.
- زان پس نام دانشگاه محل تحصیل ذکر می‌شود. می‌توان به منظور اطلاع رسانی بیشتر، نام دانشکده را نیز پس از نام دانشگاه درج کرد (نام دانشگاه و ویرگول و يك فاصله و نام دانشکده و ویرگول و يك فاصله).
- پس از نام دانشگاه، سال دفاع نوشته می‌شود و با يك نقطه، اطلاعات خاتمه می‌یابد؛
مثال: شمس، علی. «بحث فی شعر الجاهلیین والمخضرمین للعثور علی شواهد آخری لکتاب غریب القرآن فی شعر العرب.» أطروحة الماجستير. جامعة أصفهان، كلية اللغات الأجنبية، ۱۳۸۲هـ.ش.

- برای استناد به پایان‌نامه منتشرشده مانند استناد به کتاب، برخورد می‌شود با این تفاوت که اطلاعات خاص مربوط به پایان‌نامه، پیش از اطلاعات مربوط به وضعیت نشر درج می‌شود، مثال: ارانی، محمدرضا. بررسی میزان همپوشانی نشریات دانشگاه‌های تهران، تربیت مدرس و شیراز. پایان‌نامه. دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۱۳۸۰. تهران: کتابدار امروز، ۱۳۸۲.

*

استناد به نرم‌افزار رایانه‌ای

- نخست در بخش پدیدآورنده، نام و نام خانوادگی برنامه‌نویس ذکر می‌شود.
- پس از آن، عنوان برنامه به شکل کج یا زیرخط‌دار درج می‌شود.
- سپس شماره ویرایش به دنبال کلمه «ویراست» در فارسی، «إصدار» در عربی، و علامت اختصاری «Vers.» در انگلیسی ذکر می‌گردد.
- در پی آن، عبارت «نرم‌افزار رایانه‌ای» در فارسی، «البرنامج الكمبيوتری» در عربی، و «Computer software» در انگلیسی به شکل ساده درج می‌شود.
- سپس نام شرکت توزیع‌کننده نرم‌افزار به شکل ساده نوشته می‌شود و پس از آن ویرگول و یک فاصله قرار می‌گیرد. منظور از شرکت توزیع‌کننده، شرکت دارای حق انحصاری توزیع نرم‌افزار است.
- در پایان، سال تولید نرم‌افزار و یک نقطه ذکر می‌شود.
- می‌توان در صورت ضرورت، اطلاعات مرتبط با نرم‌افزار - از قبیل سیستم‌عامل مورد نیاز برای نرم‌افزار، نوع رایانه مورد نیاز، حجم برنامه، و نوع محمولی که نرم‌افزار بر روی آن قرار دارد - را پس از سال تولید درج کرد. بین بخش‌های مختلف این اطلاعات، یک ویرگول و یک فاصله قرار می‌گیرد؛ مثال:
Chen, Roger. Visdata. Vers. ۱. Computer software. Viscal, ۱۹۸۶. IBM PC-DOS ۲, ۲۵۶KB, disk.

*

استناد به کتاب روی لوح فشرده

- پس از ذکر پدیدآورنده و عنوان اثر و وضعیت نشر (در صورتی که در دسترس باشد)، عنوان لوح فشرده یا عنوان پایگاه اطلاعاتی مأخذ به شکل زیرخط‌دار و سپس عبارت «لوح فشرده» در فارسی، «القرص الكمبيوتری» در عربی، و «CD-ROM» در انگلیسی درج می‌شود؛

مثال: ابن حمدون، محمد بن الحسن. التذكرة الحمدونية. الموسوعة الشعرية. الإصدار ۳. القرص الكمبيوتری. أبوظبي، الإمارات العربية المتحدة: المجمع الثقافي، ۲۰۰۳م.

- در مرحله بعد - در صورتی که استناد به نسخه الکترونیکی يك كتاب چاپی موجود در يك پایگاه اطلاعاتی صورت گرفته باشد - نام ناشر پایگاه اطلاعاتی، و ماه و سال دسترسی به كتاب درج می شود.

*

قواعد استناد به منابع اینترنتی

- در شیوه استناد ام. ال. ای. برای استناد در متن از نام خانوادگی پدیدآورنده و شماره صفحه - در پرانتز - استفاده می شود، اما در منابع الکترونیکی به دلیل این که در اغلب موارد، مشخص کردن شماره صفحه مورد استناد امکان پذیر نیست، توصیه می شود که نام خانوادگی پدیدآورنده در متن ذکر شود و در پرانتز قرار نگیرد. البته قرار دادن نام خانوادگی پدیدآورنده منبع الکترونیکی در پرانتز نیز خالی از اشکال است.
- در استناد به منابع اینترنتی در فهرست منابع و مآخذ، اطلاعات کتاب شناختی کامل اثر به همراه نشانی دسترسی ذکر می شود. بدین رو خواننده به راحتی می تواند از طریق نشانی ارائه شده به منبع مورد استناد دسترسی پیدا کند. پس از یافتن منبع از طریق يك مرورگر وب، خواننده می تواند از طریق امکان «EDIT» و انتخاب گزینه «FIND» و تایپ کلمه مورد نظرش در نوار جست و جوی آن، سطر، پاراگراف، و مطلب مورد نظرش را فوراً در صفحه بیابد.
- هرگز به شماره صفحه يك منبع الکترونیکی استناد نمی شود، مگر زمانی که آن منبع دارای نسخه چاپی نیز باشد و این شماره ها از قبل مشخص شده باشد.

*

استناد به مقاله نشریه الکترونیکی روی اینترنت

- پدیدآورنده، عنوان مقاله، عنوان نشریه و شماره و سال نشریه مطابق با قواعد درج مقاله ذکر می گردد.
- در منابعی که فقط به صورت الکترونیکی منتشر می شوند، معمولاً شماره صفحه وجود ندارد و به جای آن ممکن است شماره پاراگراف ارائه شده باشد. در صورت وجود شماره پاراگراف، در این قسمت شماره مربوط درج و پس از آن نقطه و سپس يك فاصله قرار می گیرد.
- سپس روز و ماه و سال دسترسی به ترتیب درج می شود و بین هرکدام تنها يك فاصله قرار می گیرد.

• در آخرین مرحله، نشانی اینترنتی مطابق آنچه در نوار آدرس ظاهر شده، داخل علامت کوچک‌تر و بزرگ‌تر (>) درج می‌گردد و در نهایت يك نقطه قرار می‌گیرد.

• در استناد به منابع فارسی و عربی بر روی اینترنت که همه اطلاعات آن‌ها به جز نشانی دسترسی، به زبان فارسی یا عربی است، همه اطلاعات کتاب‌شناختی لازم به زبان فارسی یا عربی و از سمت راست، درج می‌گردد و فقط نشانی دسترسی به زبان انگلیسی و از سمت چپ نوشته می‌شود؛

مثال: معتمدی، ویدا. «نگاهی به آسیب‌شناسی مواد مخدر». اطلاع ۱۵ (۱۳۸۲). ۱۲ آذر ۱۳۸۳

<<http://www.iranianarticlescenter.com/narco۱۵.htm>>

*

استناد به مقاله در وب‌گاه

• همه مراحل مانند استناد به مقاله در نشریه الکترونیکی است جز این که پس از عنوان مقاله، عنوان وب‌گاه به شکل زیرخط‌دار نوشته می‌شود و پس از آن تاریخ ارسال مقاله یا بازبینی آن بر روی وب‌گاه (روز ماه سال) درج می‌گردد و پس از ذکر نام سازمان یا مؤسسه پشتیبان وب‌گاه، تاریخ و نشانی دسترسی قرار می‌گیرد؛

مثال: شریعت‌پناهی، میثم. «جهانی‌سازی: بر کدام پله از پلکان جهان ایستاده‌ایم». مرکز مقالات پیوسته. ۱۴ مرداد ۱۳۸۲. داده‌آما.

۱۵ مهر ۱۳۸۳

<<http://www.dadehama.com/articles/۱۵۴۶p.htm>>

*

استناد به کتاب الکترونیکی در وب‌گاه

• ابتدا پدیدآورنده و عنوان کتاب نوشته می‌شود و سپس - در صورتی که کتاب، دارای شکل چاپی نیز هست - وضعیت نشر درج می‌گردد.

• در مرحله بعد، عنوان وب‌گاه به شکل زیرخط‌دار نوشته می‌شود و پس از آن تاریخ ایجاد یا آخرین روزآمدسازی وب‌گاه در صورت دسترسی (به صورت روز ماه سال) ذکر می‌گردد.

• پس از تاریخ، نام سازمان یا مؤسسه پشتیبان وب‌گاه به شکل ساده درج می‌شود و اگر آن مؤسسه، خود پدیدآورنده کتاب الکترونیکی باشد، نام آن در جای پدیدآورنده قرار می‌گیرد.

• در پایان تاریخ و نشانی دسترسی مطابق آنچه در استناد به مقاله در نشریه الکترونیکی آمد، درج می‌گردد؛

مثال: محبی، شهاب. بانوی سرزمین من. تهران: آوا، ۱۳۸۲. کتابخانه هنر. ویراستار ارسلان نامدار. ۲۵ فروردین ۱۳۸۲. مؤسسه ترویج آثار نوآفرینان. ۲۵ شهریور ۱۳۸۳

<<http://www.noafarinan.com/roman/n۴۵۰۰.htm>>.

***

قواعد نظم منابع و مآخذ در فهرست پایانی

- منابع مورد استناد در پایان اثر در صفحه‌ای جداگانه مرتب و ارائه می‌شود.
- فهرست منابع مورد استناد در انگلیسی ذیل عنوان «Works Cited»، و در فارسی ذیل عنوان «فهرست منابع و مآخذ»، و در عربی «المصادر والمراجع» قرار می‌گیرد و از گذاشتن گیومه، قلاب، دو کمان در طرفین عنوان، یا نوشتن آن به شکل زیرخطدار اجتناب می‌شود. این عنوان در وسط صفحه درج می‌گردد و نسبت به اولین عبارت استناد با دو سطر فاصله قرار می‌گیرد.
- فهرست مآخذ منحصرأ باید به معرفی آثاری که در متن مورد استناد قرار گرفته است، پردازد و نباید شامل یادداشت و نکته ارجاعی دیگری باشد. این فهرست نباید «منابع برای مطالعه بیشتر» به منظور هدایت مخاطب در زمینه موضوع اثر را در برگیرد.
- در هر عبارت استناد، سطرهای بعدی هر مدخل با تورفتگی درج می‌شود.
- فاصله مجاز بین عبارتهای استناد، يك واحد (Single) است.
- منابع به ترتیب الفبای حرف به حرف سرشناسه و یا عنصر آغازگر عبارت استناد، که در اغلب موارد پدیدآورنده و گاه عنوان است، مرتب می‌شود.
- در خصوص آثار عربی در صورتی که آغازگر عبارت استناد، «ال» باشد، در نظم الفبایی به حساب نمی‌آید.
- وقتی عنوان، سرشناسه است، در عناوین انگلیسی در صورتی که آغازگر عنوان، کلماتی چون «A»، «An»، و «The» است، از توجه به آن‌ها در نظم الفبایی صرف نظر می‌شود و کلمات بعدی مد نظر قرار می‌گیرد.
- در صورتی که از يك پدیدآورنده چند اثر مورد استناد قرار گرفته باشد، در صورت وجود پدیدآورندگان همکار، نظم بعدی بر مبنای شرح نام آن‌ها و در غیر این صورت، بر مبنای عناوین آثار خواهد بود.
- در صورتی که به چند اثر از يك پدیدآورنده استناد شده باشد، می‌توان در فهرست مآخذ فقط در اولین عبارت استناد مربوط به آن پدیدآورنده شرح پدیدآورنده را ذکر کرد و در جملات بعدی به جای شرح پدیدآورنده، نقطه‌چین گذاشت یا خط ممتد کشید.

نمونه فهرست منابع و مأخذ
(اطلاعات کامل مثال‌های پیشین)

(ا) عربی

- القرآن الکریم.
- ۱. ابن حمدون، محمد بن الحسن. التذکرۃ الحمدونیة. الموسوعة الشعریة. الإصدار ۳. القرص الکمپیوتری. أبوظبي، الإمارات العربیة المتحدة: المجمع الثقافی، ۲۰۰۳ م.
- ۲. ایروانی زاده، عبدالغنی؛ و نصرالله شاملی. الأدب العربی والإیرانیون: من بداية الفتح الإسلامی إلى سقوط بغداد. ویراستار حامد صدقی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۸۴.
- ۳. سلامة کار، مریم. الترجمة فی العصر العباسی: مدرسة حنین بن إسحق وأهمیتها فی الترجمة. ترجمة نجیب غزاوی. دمشق: وزارة الثقافة، ۱۹۹۸. ترجمة La Traduction al' Epoque Abbasside.
- ۴. شمس، علی. «بحث فی شعر الجاهلیین والمخضرمین للعثور علی شواهد أخرى لکتاب غریب القرآن فی شعر العرب.» أطروحة الماجستير. جامعة أصفهان، كلية اللغات الأجنبیة، ۱۳۸۲ هـ. ش.
- ۵. ضیف، شوقی. تاریخ الأدب العربی. ط ۱۴. ج ۳. القاهرة: دار المعارف، ۱۹۹۶ م.
- ۶. عبید، أحمد محمد. من لقب ببيت شعر فی الجاهلیة والإسلام. أبوظبي، الإمارات العربیة المتحدة: المجمع الثقافی؛ بیروت: دار الانتشار العربی، ۲۰۰۱ م.
- ۷. الفاضل الهندي، محمد بن الحسن. «قراح الاقتراح.» تصحیح امیر صالح معصومی. نصوص ورسائل من تراث أصفهان العلمی الخالد. إشراف مجید هادی زاده. مج ۱ (فی الأدب العربی). تهران: هستی نما، ۱۳۸۶ هـ. ش. ۲۳۷ - ۲۹۸.
- ۸. مسعود، جبران. الرائد: معجم لغوی عصری رتبت مفرداته وفقاً لحروفها الأولى. ط ۵. مجلدان. بیروت: دار العلم للملایین، ۱۹۸۶ م.
- ۹. النحاس، مصطفی؛ حسین بوعباس، وزکریا محمد حسن. تطبیقات نحویة. الكويت: مكتبة المعارف المتحدة، ۱۴۲۶ هـ.
- ۱۰. الهاشمی، سیدأحمد. جواهر البلاغة فی المعانی والبیان والبديع. ضبط وتدقیق وتوثیق یوسف الصمیلی. صیدا: المكتبة العصریة، ۲۰۰۲ م.
- ۱۱. الهاشمی، محمد علی. المنهل العذب فی الدراسة الأدبیة والإعراب والبلاغة والعروض والقوافی. ط ۲. بیروت: دار البشائر الإسلامیة، ۱۴۲۰ هـ.

(ب) فارسی

- ۱۲. آذر مکان، حشمت‌الله. «تحلیلی نواز متنی کهن.» ادبیات داستانی شهریور ۱۳۸۲: ۶۰ - ۶۲.
- ۱۳. ارانی، محمدرضا. بررسی میزان همپوشانی نشریات دانشگاه‌های تهران، تربیت مدرس و شیراز. پایان‌نامه. دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۱۳۸۰. تهران: کتابدار امروز، ۱۳۸۲.
- ۱۴. اکبری، محمد تقی؛ و دیگران. فرهنگ اصطلاحات علوم و تمدن اسلامی (انگلیسی - فارسی). ویراسته بهاء‌الدین خرمشاهی. مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۲.

۱۵. برزی، اصغر. خیام‌نامه: شرح رباعیات خیام. بناب، ایران: اعظم، ۱۳۷۶.
۱۶. پورداوود، رضا. «ریش و قیچی دست کیست؟» اصفهان زیبا ۶ تیر ۱۳۸۷: ۴.
۱۷. جبران، جبران خلیل. عیسی پسر انسان و بال‌های شکسته. برگردان محسن نیک‌بخت. تهران: علم، ۱۳۸۲. ترجمه Jesus the Broken Wings and the Son of Man.
۱۸. جواد، مصطفی. «اصفهان، پایگاه ادبیات عربی در ایران و جایگاه نظام‌الدین اصفهانی.» ترجمه محسن محمدی. فرهنگ اصفهان ۱۵ (۱۳۷۹): ۱۰۵-۱۱۶. ترجمه «اصفهان معقل الأدب العربی فی ایران ونظام‌الدین الأصفهانی».
۱۹. حاکمی، اسماعیل. ادبیات معاصر ایران. چ ۴. تهران: اساطیر، ۱۳۷۶.
۲۰. حسن‌لی، کاووس. وامق و عذرا: تلخیص و بازنویسی مثنوی وامق و عذرا اثر محمدحسین حسینی شیرازی - قرن سیزدهم هجری. کارنامه دانشوران ایران و اسلام ۷۴. زیز نظر اکبر ایرانی و علیرضا مختارپور. تهران: اهل قلم، ۱۳۸۳.
۲۱. داد، سیما. فرهنگ اصطلاحات ادبی: واژه‌نامه مفاهیم و اصطلاحات ادبی فارسی و اروپائی به شیوه تطبیقی و توضیحی. ویرایش ۲. تهران: مروارید، ۱۳۷۸.
۲۲. دهخدا، علی‌اکبر. امثال و حکم. چ ۶. ج ۴ (با صفحه‌شمار پیاپی). تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۳.
۲۳. دهشیار، حسین. «ریشه‌های دوگانه.» شهروند امروز ۹ تیر ۱۳۸۷: ۶۳.
۲۴. ذوالقدری (میرصادقی)، میمنت. واژه‌نامه هنر شاعری: فرهنگ تفصیلی اصطلاحات فن شعر و سبک‌ها و مکتب‌های آن. ویرایش ۲. تهران: کتاب مهناز، ۱۳۷۶.
۲۵. رضایی هفتادری، غلام‌عباس؛ و محمدحسن حسن‌زاده‌نیری. شرح گزیده دیوان متنبی. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۳.
۲۶. زرین‌کوب، عبدالحسین. «رودکی، شاعر روشن‌بین.» با کاروان حله. چ ۷. تهران: علمی، ۱۳۷۲. ۱۱-۱۸.
۲۷. سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران. فهرست مستند اسامی مشاهیر و مؤلفان. ویراست ۳. به کوشش مرضیه هدایت و شهره دریائی. با همکاری راضیه رحیمی‌پور و مریم حاتمی. چ ۲. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، ۱۳۸۲.
۲۸. سایه، ه. ا. [هوشنگ ابتهاج]. آینه در آینه: برگزیده شعر. به انتخاب محمدرضا شفیعی کدکنی. تهران: چشمه، ۱۳۶۹.
۲۹. سجادی، سیدصادق. «زبان فارسی در چند کتاب عربی.» معارف ۶۱ (۱۳۸۴): ۵-۳۰.
۳۰. شادی، مریم. «رویکردی به جایگاه اندیشه علوی.» گزیده مقالات همایش علمی امام علی علیه السلام، دی ۱۳۸۴، بندرعباس، ایران. بنیاد غدیر استان هرمزگان. قم: حضرت معصومه سلام الله علیها، ۱۳۸۴. ۱۶۳-۱۷۹.
۳۱. شریعت‌پناهی، میثم. «جهانی‌سازی: بر کدام پله از پلکان جهان ایستاده‌ایم.» مرکز مقالات پیوسته. ۱۴ مرداد ۱۳۸۲. داده آما. ۱۵ مهر ۱۳۸۳
- <<http://www.dadehama.com/articles/1546p.htm>>.
۳۲. «عرفان درگیر.» اصفهان زیبا ۶ تیر ۱۳۸۷: ۹.
۳۳. علائی حسینی، مهدی. «سیمای خیام در ادبیات جهانی.» خلاصه مقالات کنگره بین‌المللی بزرگداشت نهمین سالگرد وفات حکیم عمر خیام نیشابوری، اردیبهشت ۱۳۷۹، نیشابور، ایران. نیشابور: بی‌نا، ۱۳۷۹. ۳۸-۳۹.
۳۴. قره العین. به اهتمام امین‌پاشا اجلالی. تبریز: بی‌نا، ۱۳۵۴.
۳۵. کریستنسن، آرتور امانوئل [Christensen, Arthur Emanuel]. بررسی انتقادی رباعیات خیام. ترجمه فریدون بدره‌ای. تهران: توس، ۱۳۷۳. ترجمه Critical Studies in Rubaiyat of Umar - i - Khayyam.
۳۶. محبی، شهاب. بانوی سرزمین من. تهران: آوا، ۱۳۸۲. کتابخانه هنر. ویراستار ارسلان نامدار. ۲۵ فروردین ۱۳۸۲. مؤسسه ترویج آثار نوآفرینان. ۲۵ شهریور ۱۳۸۳

<<http://www.noafarinan.com/roman/n4500.htm>>

۳۷. معتمدی، ویدا. «نگاهی به آسیب‌شناسی مواد مخدر». اطلاع ۱۵ (۱۳۸۲). ۱۲ آذر ۱۳۸۳

<<http://www.iranianarticlescenter.com/narco15.htm>>

۳۸. مهدوی، سیروس. «جوینی، علاء‌الدین ابوالمظفر عظاملك». دایرة المعارف تشیع. زیر نظر احمد صدرحاج سیدجوادی و دیگران. ج ۵ (تفصیل - چینی). تهران: شهید سعید محبی، ۱۳۷۵. ۵۳۰ - ۵۳۱.

۳۹. مهدوی دامغانی، احمد. «يك دسته گل دماغ پرور». آینه میراث: فصلنامه ویژه نقد کتاب، کتاب‌شناسی و اطلاع‌رسانی در حوزه متون ۳۹ (۱۳۸۶): ۲۴۱ - ۲۵۱.

۴۰. میرافضلی، علی. رباعیات خیام در منابع کهن. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۸۲.

۴۱. نائینی، محمدحسین. متافیزیک از دیدگاه اسلام. ویراسته پرند ستاری. تهران: میمنت، ۱۳۸۱. ج ۲ از متافیزیک از دیدگاه ادیان الهی. ج ۱۲. ۱۳۷۱ - ۱۳۸۰.

ت) لاتین

۴۲. Chen, Roger. Visdata. Vers. ۱. Computer software. Viscal, ۱۹۸۶. IBM PC-DOS ۲, ۲۵۶KB, disk.

معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه اصفهان

گردآوری و تنظیم از سید محمدرضا ابن‌الرسول